

Жадид

2024-yil 20-dekabr
№ 52(52)
www.jadid-media.uz

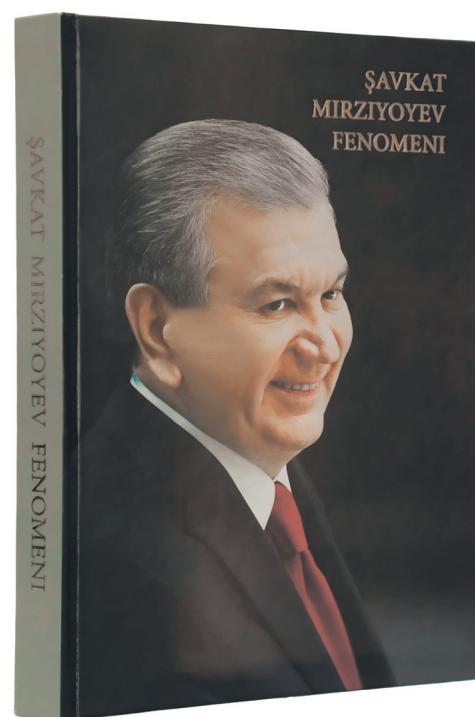
Tilda, fikrda, ishda birlik!

Jadid

adabiy, ilmiy-ma'rifiy va ijtimoiy haftalik gazeta

TAQDIMOT

YANGI O'ZBEKISTON ASOSCHISI

Boku shahridagi Ozarbayjon Milliy kutubxonasi "Shavkat Mirziyoyev fenomeni" kitobi taqdimoti bo'lib o'tdi. Har jihatdan yuqori darajada tashkil etilgan tadbirda Ozarbayjon parlamenti vakillari, taniqli shoir va yozuvchilar O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi senati hamda yurtimiz delegatsiyasi a'zolari, ommaviy axborot vositalari vakillari ishtirok etdi.

Ushbu kitob O'zbekiston Kasaba uyushmalari Federatsiyasi Kengashi raisi, taniqli siyosatshunos, senator Qudratilla Rafiqovning "Mening Prezidentim" va "Millatparvar" kitoblari asosida ozarbayjonlik taniqli ijodkor Akif Bag'irov hamda adabiyotshunos Yashar Qosim tonomidan tayyorlangan.

Taqdimot avvalida bir qator ozarbayjonlik taniqli siyosatchi va ziyorolar bilan suhbat qurish imkoniga ega bo'dik. Ular ushbu kitob taqdimotining Bokuda o'tkazilayotgani ham xalqlarimizning bir-biriga yaqinligi, o'zaro do'stlik rishtalarini mustahkamlanib borayotganidan dalolat ekanini alohida ta'kidlashdi.

"Shavkat Mirziyoyev fenomeni" kitobi tarjimisiga katta mas'uliyat bilan yondashdik. Bu jarayonda har bir so'z ustida maslahatlashdik, – deydi Yashar Qosim. – Biz Qudratilla Rafiqov kitoblarining o'ziga xos tili va uslubini saqlab qolishga harakat qildik. Ozarbayjonlik o'quvchilar mazkur kitob orqali Yangi O'zbekistoni yanada yaqinroq bilishi, uning asoschisi va bunyodkorli bo'lgan Prezident Shavkat Mirziyoyevning Vatan va Millat istiqboli yo'lida amalga oshirayotgan ishlari haqida qimmatli ma'lumotlarga ega bo'lishi mumkin.

(Davomi 2-sahifada). ➤

Boku shahridagi Ozarbayjon Milliy kutubxonasi "Shavkat Mirziyoyev fenomeni" kitobi taqdimoti bo'lib o'tdi. Har jihatdan yuqori darajada tashkil etilgan tadbirda Ozarbayjon parlamenti vakillari, taniqli shoir va yozuvchilar, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi senati hamda yurtimiz delegatsiyasi a'zolari, ommaviy axborot vositalari vakillari ishtirok etdi.

SUHBAT

"JADIDLAR MEROSIGA MEHRIM O'ZGACHA"

Yaponiyalik taniqli jadidshunos olim Hisao Komatsu bilan suhbat

O'zbek adabiy-ilmiy muhitini, xususan, jadid adabiyotini tadqiqotchilariga Hisao Komatsu ismi sharifi yaxshi tanish. Siz o'tgan asrnинг 20-yillarda o'lkamizda hukm surgan adabiy-madaniy muhit hamda vaqtli matbuot rivoji ustida jiddiy tadqiqotlar olib borgansiz.

Yaponiyada o'zbek adabiyotining shunday kuyunchak tadqiqotchi va targ'ibotchisi borligidan juda xursandmiz. Aytinchchi, siz o'zbek tili va adabiyotini qachon o'ranga boshlagansiz? Bizing adabiyotimizga mehr-muhabbatingiz sabablarini qanday izohlaysiz?

Men haqimdagagi samimiyligi fikrlardan minnatdormam. Aslida, Yaponiyada o'zbek madaniyatini va ma'rifiy merosiga qiziq-qadigan olimlar ko'pchilikni tashkil qildi. Masalan, professor Eye Mano

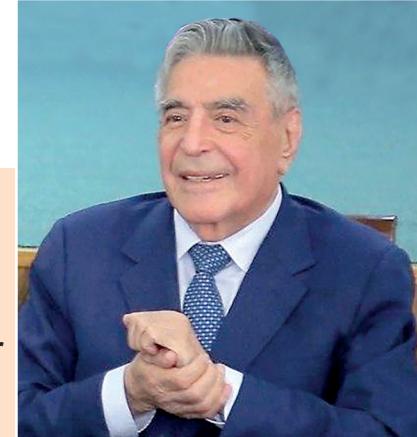
"Boburnoma" asari bilan bog'liq tadqiqotlari bilan yaxshi tanilan.

O'zimga kelsak, universiteda o'qib yurgan paytlarimdayoq O'rta Osiyo tarixini o'ranga boshladim. Biza avvaldan Yaponiyada Xitoy tarixi bo'yicha juda yaxshi tadqiqotlar olib borilgani holda, O'rta Osiyo tarixi, xususan, bu hududning XIX asrdan keyingi hayoti umuman o'rganilmagan edi.

(Davomi 7-sahifada). ➤

IBRAT

YOSHLARGA YELKA TUTGAN USTOZ

Bugunning muammolari ko'p. Lekin ertanining muammolari yanayam ko'p bo'ldi. Bu – hayot qonuni. Unga qarshi borib bo'lmaydi. Biroq yurtimizda foza jamiyat qurmoqni niyat qilib, shu yo'lda katta islohotlar boshlagan ekanimiz, yana bir juda oddiy haqiqatni ham tan olishimiz darkor. Ya'ni, ertanining muammollariga biz – bugunning odamlari emas, kelajak avlodlar duch kelishini hisobga olib, yosh avlodni kelajakka hozirdan tayorlashni yo'nga qo'yishimiz shart.

(Davomi 2-sahifada). ➤

ONAJONIM - TABIAT

BORLIQ - BASHARIYAT MULKI

UNI ASRASH UCHUN HAR BIRIMIZ MAS'ULMIZ

Taniqli ekojurnalist Nargis Qosimova bilan suhbat

Nargis opa, keling, suhbatimizni ekojurnalistika sohasiga kirib keli-shingizdan boshlaymiz. Aytinchchi, nega aynan shu sohani tanlagansiz va ekojurnalistikaning bugungi kun uchun qanchalik muhim deb bilasiz?

Bolaligimdan uy hayvonlarini, qushlar va daraxtlarni juda yaxshi ko'raman. Bir men emas, oila a'zolarimizning hammasi jonivorparvar edi. Biz ko'chada jarohatlangan it, mushuk bormi, yoki qanotiga nimadir

bo'lgan qush bormi, uyga ko'tarib kelardik va travmatolog shifokor bo'lmish otam ularni davolardi. Ana shu jonivorlarning aksariyati bizning hovlimizda yashab qoldardi. Uyimizga kelgan odam o'zini hayvonot bog'iga tushib qolganday his qildi.

Men veterinar bo'imoqchi edim. Lekin otam bu kasbni tanlashimga ro'yxushlik bermadi. Shundan so'ng jurnalistika sohasini tanladim.

(Davomi 5-sahifada). ➤

FAN RAVNAQI

"RAQAMLAR OLAMIغا ASIRMAN"

– Matematika – bir qarashda aniq, bir qarashda sirli fan. Bu fan olamida sizni hayratlantirgan narsa nima?

– Bilasizmi, bu olamning o'ziga yarasha jazbasi, ohanrabosi bor. Raqamlar dunyosiga bir kirib qoldingizmi, tamom, ular sizni shunday domiga tortib ketadiki, chiqib ketishingiz amrimahol. Shunaqa chiroli, qiziqarli misolarni borki, yechganing sari maza qilasan kishi. Bunday olib qarasak, biror teoremani isbotlay olsang, boshqalar his etmagan narsani his qilganday, ular anglab yetmagan haqiqatning tagiga yetganday bo'lsan, zo'r-ku.

Bir holatni eslab o'tmoqchi edim, bundan ancha yil burun Fransiyada ilmiy safardaligimda, o'sha yerlik hamkasblar qiziq misolni ko'rsatib, "Shuni yecha olasizmi?" deb so'rab qolishdi. "Harakat qilaman", deb so'z berdim. Yechimni topishga sho'ng'ib ketdim, ikki yil deganda topdim ham. Endi shu jumboqning javobini topganimda ko'nglimidan kechgan hissiyotlarni sizga ta'riflab berol-

mayman. Ilm shunday narsaki, bir yil, ikki yil azoblanasan, tunni tongga ulaysan, yegan-ichganingda halovat bo'lmaydi, so'ng yechim topiladi, uning ta'sirida bir oy osmonda uchib yurasan va keyin yana boshqatdan o'zingni o'sha shirin azogba tashlaysan.

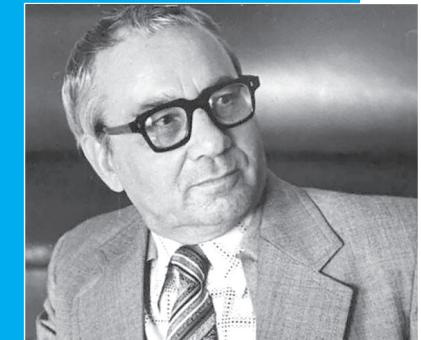
Bir ishni boshlab, yechimini topgu-nimcha sutkasiga 16 soatlab ishlagan paytlarim bo'lgan, lekin hech charchoq sezmaganman. Aspirant, doktorant shogirdlarim bilan shug'ullanayotganimizda go'zal, ayricha misol-larni tanlashga harakat qilamiz. Garchi, adabiyotchi bo'imasak-da, "jobizador raqamlar", "g'aroyib misollar", "qoyilma-qom natija" degan iboralarni qo'llaymiz. Masalan, shogirdimga savolim bo'lsa, "Qani, fikringni eshitaman", deb emas, "Fikrlaring parvozini namoyish et", deya murojaat qilaman.

U kutganimdek javob bera olmasa, juda pastlab uchyapsan, meni hayron goldira olmading, deyman.

(Davomi 2-sahifada). ➤

OG'IR QOG'ÖZ ZARGARI

„...Asqad Muxtor kitoblarini bot-bot varaqlab turaman. „Tug'ilish“, „Davr mening taqdirimda“, „Bo'rnolarda bordek halovat“, „Chinor“, „Buxoroning jin ko'chalari“, „Jar yegasida chaqmoq“... Miqos va teranlik, mahorat da'sosi emas, asl mahorat namunalari! Yaqinda „Amu“ romanini yana qolga oldim. O'sha dav siyosiy mavzularida yozilgan, adib ijodida birmuncha kampusandroq hisoblangan shu asami qayta o'qib, hayratga tushdim...“

(6-sahifada o'qing). ➤

KUN MAVZUSI

Prezidentim Shavkat Mirziyoyevning maktablarda musiqa madaniyati, jismoniy tarbiya va chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fanlarini o'qitish sifatini oshirish bo'yicha qabul qilgan qarorlari sohada tub islohotlarni boshlab berdi.

Muxbirimiz bu borada Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri o'rinosbasari Farhod Boqiyev bilan suhbatlashdi.

TARBIYANING OLTIN QOIDALARI

– Qabul qilingan qarorlarda uch fanga alohida e'tibor qaratildi. Bunga zarurat nimada edi?

– Albatta, bu bejiz emas. Bir qaraganda bu uch fanning o'zaro aloqasi kamdeklar. Lekin ularning "ichiga" kirsak, qanchalik bir-biriga payvand ekanini ko'ramiz. Musiqa qalbga, jismoniy tarbiya badanga, harbiy ta'lim ruhga qudrat beradi. Ular bir-birini taqozo qiladi.

Arastu "Ma'lumki, musiqa axloqqa ta'sir qiladi. Shunday ekan, uni, albatta, yoshlarni tarbiyalovchi fanlar ro'yxatiga kiritish lozim", degan edi. Bilasiz, yoshlar – har qanday mamlakatning ertsasi, kuch-qudrati, ishongan tog'i, yashnagan bog'i. Ular qoruvli, yovqur, jismonan baquvvat, ruhan va ma'nani sog'gom, bilimli, jasur bo'lsa, el-yurtning kelajagi yurug' va farovon bo'ldi.

Bugun dunyo shiddat bilan globallashmoqda. Bunday sharoitda yoshlarni tarbiyalab, ularda yot g'oyalarga immunitet paydo qilib, qalbini san'at, jismini mashq, ruhini vatanparvarlik hissi bilan to'ldirish biz kattalarning zimmasida.

– Xalqda "Boram toshbag'ir bo'imasin, desang, uning qo'liga dutor ber", degan naql bor. Shuning ma'nosini o'qituvchilarga qanday tushuntirgan bo'lardingiz?

– Musiqaning inson ruhiga ta'sir qilishi haqida Abu Rayhon Beruniy, Faxreddin Ar-Roziy, Alisher Navoiy va boshqalar ko'p va xo'b aytishgan. Sharqning buyuk mutafakkirlari musiqani bola ruhiyatiga ta'sir etuvchi samarali vositalardan biri, deb bilgan.

(Davomi 3-sahifada). ➤

YANGI O'ZBEKISTON ASOSCHISI

Boshlanishi 1-sahifada.

Taqdimotni Ozarbayjon Matbuot kengashi raisi Rashad Mejid boshqardi. Anjumanda Kavkaz musulmonlari idorasasi raisi Ollohhukur Poshshozoda, Ozarbayjon Yozuvchilar uyushmasi raisi Anar, Ozarbayjon Milliy ilmlar akademiyasi prezidenti Isa Habibbeyli, mamlakatimizning Ozarbayjondagi favqulodda va muxtor elchisi Bahrom Ashrafxonov, O'zbekiston xalq shoiri Mahmud Toir, taniqli yozuvchi Xurshid Do'stmuhammad, "Ishonch" gazetasi bosh muharriri Husan Ermatov va boshqalar qardosh ozar xalqida katta qiziqish uyg'otgan mazkur kitob xususida so'z yuritdilar.

"Shavkat Mirziyoyev fenomeni" kitobidan o'rin olgan turli mavzudagi tahlili ocherklar va qiziqarli esselarda davlatimiz rahbari boshchiligidagi yurtimizda amalga oshirilayotgan olamshumul o'zgarish va yangilanishlar, jumladan, iqtisodiy rivojanish, infratuzilmani modernizatsiya

qilish, ijtimoiy sohani yaxshilash va O'zbekistonning xalqaro maydonagi nufuzini mustahkamlash kabi masalalar yoritilgani alohida ta'kidlandi.

Chindan ham ushbu kitob Yangi O'zbekistonda kechayotgan islohotlariga befarq bo'lmanan har bir kishining yurtimiz haqidagi tasavvurlarini yanada boyitishga xizmat qilishi shubhasiz.

Tadbir yakunida "Shavkat Mirziyoyev fenomeni" kitobi tarjimonlarining ikki davlat o'tasidagi madaniy-ma'rifiy aloqalarni mustahkamlashga qo'shayotgan hissasi e'tirof etilib, ular munosib taqdirlandi.

Taqdimot ishtirokchilari Ozarbayjon Milliy kutubxonasida tashkil etilgan O'zbekiston burchagidagi adabiyotlar bilan yaqindan tanishdilar.

Kolmurod SALIMOV,
O'zbekiston Jurnalistlar uyushmasi
raisi v.b.

Boku shahri

Boshlanishi 1-sahifada.

Insonning kelajakni o'ylab oldinga qo'yadigan eng katta va to'g'ri qadamai farzandlariga kuchli bilim va to'g'ri tarbiya berishdir, degan aksiomalar. Shu fikri davalatga, jamiyatga nisbatan ham tatiq qilsa bo'ladi. O'sib kelayotgan yoshi avlodni kuchli bilim va milliy mentalitetimizga mos tarbiya bilan qurollantsak, jamiyatimizning ertangi kundan bevvaxotir bo'lazim.

Iste'dodli yoshlarni qo'llab-quvvatlashga ixloslashgan Mirzo Ullug'bek jamg'armasi Uchinchi Renessans ostonasida turgan O'zbekistonning shu asosiy ehtiyojiga javob tarzida tashkil etilgan. Jamg'armaning asosiy maqsadlaridan biri yoshlarning muhim tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash va ularni ilmiy-teknik, innovatsion faoliyatga keng jalb qilishdan iborat. Shu asnodda chekka hududlarda istiqomat

sovg'alari bilan taqdirlandi. Shu tariqa eng innovatsion loyiha va g'oya mualliflari kashf etilib, ularga amaliy yordam ko'satildi. Muhimi, yoshlar yolg'iz emasligini, harakat qisqa, ortida

Jamg'arma tashkilotchiligi va shafeliga o'tkazilgan "Yangi O'zbekistonga qanot bo'laylik" mavzusidagi insholar tanlovli, "Havaskor zakovatchilar" intellektual musobaqasi hamda

YOSHLARGA

YELKA TUTGAN USTOZ

qilayotgan yigit-qizlarning bilim va ko'nikmalarini oshirib, ularning innovatsion g'oyalarni amaliyotga tatbiq etishga ko'maklashish, pirovard natijada iqtidori yoshlar uchun ijtimoiy lift vazifasini o'tashga jiddiy e'tibor qaratiladi.

Soddaroq aytganda, mazkur jamg'arma yoshlarning ko'nglini o'stirish va ularni qarshisida hamma yo'llar ochiq ekaniga ishonchirish uchun tashkil etilgan. Jamg'arma yoshlarga ham moddiy, ham ma'naviy tirgak vazifasini o'taydi. Joriy yilda o'tkazilgan "Mirzo Ulug'bek vorislari" tanlovida nufuzli komissiya tomonidan tumanlarning har biridan 5 nafardan, viloyat bosqichida har bir viloyatdan 20 nafardan hamda respublika bosqichida 100 nafar, jami mingga yaqin g'olib aniqlandi. ularning barchasi moddiy va ma'naviy jihatdan rag'batlanrilib, sertifikat va esdalik

yangi tashkil etilgan "Taraqqiyot" ilmiy-amaliy jurnalining faoliyati ham mamlakatning kelajagini ta'min etadi.

Ullug'bek jamg'armasi, Raqamli texnologiyalar vazirligi hamda Toshkent shahridagi Inha universiteti hamkorligida zamonaevi talablarga javob beradigan yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash maqsadida axborot texnologiyalari sohasida "Mirzo Ulug'bek vorislari" deb nomlangan tayyorlov o'quv kurslari tashkil etilgan ham yoshlarga yaratilgan yana bir imkoniyat o'laroq qabul qilinmoqda.

Kezi kelganda olis hududlardagi maktab o'quvchilarining bilimini yanada mustahkamlash maqsadida "Mirzo Ulug'bek" onlayn maktablar tashkil etilgani, ularda mamlakatimizning kimyo, biologiya, ingliz tili va matematika fanlaridan eng kuchli mutaxassis va olimlari onlayn dars berayotganini ham alohida qayd etish lozim.

Musulmon NAMOZ

MEDIA-FORUM

Poytaxtimizda Turkiy davlatlar tashkiloti media forumi bo'lib o'tdi. Forumning birinchi qismida "Axborot sohasida TDTga a'zo mamlakatlar o'tasidagi hamkorlikning hozirgi holati va istiqbollarli" yuzasidan ma'ruzalar taqdim etildi.

AXBOROT SOHASI

MUTASADDILARINI

BIRLASHTIRGAN HAMKORLIK

TDT Kotibi yiliga tashqari eksperti Almagul Serkbayeva o'z nutqida media va axborot sohasidagi hamkorlikni ko'p qirrali munosabatlarni doirasida asosiy yo'nalish sifatida rivojlantirish, axborot sohasidagi vazirlar yig'ilishlarini, Ishchi guruh majlislarini har yili o'tkazish, forumlar tashkil etish, seminarlar, o'quv dasturlari va tajriba almashtirish tadbirlari orqali hamkorlikni kengaytirish borasida to'xtaldi.

Qirg'iz Respublikasi madaniyat, axborot, sport va yoshlar siyosati vazirligi boshqarma boshlig'i Salqin Sarnoyeva Turkiy davlatlar tashkilotiga a'zo davlatlar jurnalistlari assotsiatsiyasi Nizomi to'g'risida taqdimot qildi. Nizomda Assotsiatsiyasi a'zolik, uning maqsad va vazifalari, huquq va majburiyatlar, Assotsiatsiya tuzilmasi va boshqaruvi hamda boshqa masalalar qanday belgilanishi to'g'risida ma'lumot berdi.

– Markaziy Osiyodagi tendensiyalar bilan tanish bo'lganlarning aksariyati mintaqamiz umumiy muammolar sari birlashish va murosaga tayyorgarlik borasida namuna ko'sratganini yaxshi biladi, – dedi O'zbekiston tashqi ishlar vazirligi axborot xizmati rahbari Ahror Burhonov. – Bu haqiqatan ham barchanining farovonligini ta'minlovchi noyob hodisadir. Ushbu o'zgarishlar haqida eng aniq ma'lumotlarni yetkazish uchun TDTga a'zo davlatlardagi ommaviy axborot vositalarining sa'y-harakatlari birlashtirish muhimdir.

Forumning panel yig'ilishida so'zga chiqqanlar dezinformatsiyaga qarshi kurashish borasida erishilgan natija va yutuqlar, mayjud kamchiliklar, muammolar, ularga samarali yechim topishda hamkorlikni kengaytirish bo'yicha taqdimotlar qildi.

Raqamli asrda dipfeyk, kiberjinoyat va boshqa shakkarda tobora murakkablashib borayotgan dezinformatsion oqimlarga qarshi kurashish masalasi har qachongidanda dolzarbli, aholi mediasavodxonligini oshirish samarali yechimlarni bira ekanligi ta'kidlandi.

Kolis, dalillarga asoslangan, ishonchli axborotni tezkor yetkazishda ijtimoiy tarmoqlardan, sun'iy intellektidan oqilona va unumli foydalishanish bo'yicha ma'lumotlar berildi.

– Dezinformatsiya oqibatlari ommaviy axborot vositalari doirasidan ancha chetga chiqadi, – dedi Milliy mass-mediani qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish jamoat fondi Vasiylilik kengashi raisi Akromjon Fozilov. – U an'anaviy ommaviy axborot vositalari va institutlarga bo'lgan ishonchga putur yetkazadi, ijtimoiy nizolarni keltirib chiqaradi, jamiyatning qutlanishini kuchaytiradi va odamlarning siyosat, sog'iqliqi saqlash va ekologiya kabi muhim sohalarda asosli qarorlar qabul qilishiga to'sqinlik qiladi.

Nazokat USMONOVA,
O'ZA muxxbiri

Boshlanishi 1-sahifada.

– Umuman, matematikning fikrlash tarzi qanday bo'lishi kerak?

– Abstrakt fikrlashi lozim. Masalan, mening xotiram yaxshi emas, formulalar, teoremlarni eslab qolishim qiyin. Biror misolning yechimini topishga kirishganimda natija qanday bo'lishini oldindan tasavvur ham qilolmayman, ammo qalam olib, qog'oz bilan yuzma-yuz qolishim bilan beixtiyor uni yechish usullari xayolimga kelaveradi.

Umuman, matematik juda keng doirada fikrlash qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. U faqatgina misolmasala yechib o'traversa, shuning ichida o'ralashib, hayotdan ham orqada qolib ketadi. U badiy adabiyotlarni ham o'chisi, san'atni yaxshi tushunishi, sport bilan muntazam shug'ullanishi shart, hatto, matematiklar orasida juda mohir sozandalarni bilaman. 12 yoshimdan 17 yoshimgacha bir kunda o'rtacha 100 betdan kitob o'qirdim. Universitetda o'qib yurgan paytlarimda kuniga o'rtacha 20 betdan o'qishta vaqt topganman.

Otam qanday qilib meni kitob o'qishga qiziqtirganini aytaymi? "Har bir o'qib bo'lган kitobing uchun bir so'mdan pul beraman", degan. Ko'proq pul undirish maqsadida hamma o'rtoqlarni ko'chada maza qilib o'ynayotgan paytda men 20 ta kitobni birpasda o'qib chiqqanman (ularning ichida yupqagini kitoblar ham bo'lgan, albatta). Keyin borib otamdan va'dasining ustidan chiqqishini, menga 20 so'm berishini so'radim.

Tabiyyi, otam bir so'm ham bermagan. "Bu kitoblarning hammasi meniki, aslida, sen menga pul to'lashing kerak", degan. To'g'ri, o'shanda biroz ranjiganman, ammo kitobga oshnoligim shundan boshlangan. Esimda, akam ikkalamiz kitoblarni talashib o'qirdik. U bitta kitobni o'qishga kirishsa, mutolaa vaqt tugaguncha unga topshirilgan ishlarni ham men bajarardim, toki, akam tezda o'qib tugatsin-u, kitobni menga bersin deb. Men o'qiyotganimda esa akam uy yumushlarini bajarardi.

Shunday qilib jahon, rus adabiyoti klassiklari, Servantes, Gyugo, Xeminguey, Tolstoy, Dostoyevskiy va o'zimizning adiblarning kitoblarini berilib

mutolaa qilganman. Bugun shuni anglab yetdimki, o'sha o'qigan kitoblarim hayot yo'llimda har qadamda menga asqatyapti. Masalan, Viktor Gyugon "Parijagi Bibi Maryam ibodatxonasi" romanini o'qiganimda, yozuvchining ibodatxonani juda sinch-kovlik bilan tasvirlashi menga zerikarli tuyulgan, o'zingiz bilasiz, yosh o'quvchi asardagi voqealar rivojiga ko'proq qiziqadi. Yillar o'tib, Fransiya borganimda Bibi Maryam ibodatxonasini ziyorat qilish nasib etdi. O'sha bolalagimda o'qiganlarimni bir-bir xotiramdan o'tkaza boshladim va bu yerga oldin ham qachondir kelgandek bo'laverdim. Yoki bo'lmasa, Servantesning yurti bo'lmish Ispaniyaga borganimda Don Kixotning sarguzashtlari ko'z oldimdan o'tavergam.

– Bahrom aka, bundan ancha yillar oldin siz bilan suhbatlashganimda xorijga takliflar bo'lsa, butunlay ketasizmi, degan savolimga, "Pul hammaga kerak, ammo odam betob onasi yo ayolini boshqa sog'iqa almashtirmaydi-ku, uning salomatligini tiklashga harakat qiladi, tuzalishi uchun kurashadi", degan javobni

Shahnoza ROFIYEVA suhbatlashdi.

TARBIYANING OLTIN QOIDALARI

Boshlanishi 1-sahifada.

Ular musiqaning komil insonni shakkantirish bobidagi imkoniyatlarni ochib berishgan. Bu buyuk meros hech qachon o'z ahamiyatini yo'qotmaydi. Aksincha, biz uchun mo'tabar milliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Musiqi bolalarga kuy, ohang tovaniishlari, turli xil jaranglar vositasida borilqni anglatadi. Musiqi – tovushlarda ochiladigan histuyg'ular to'plami, guldastasi. Musiqi inson qalbiga ta'sir qilish kuchiga ko'ra yetakchi san'atdir.

Prezidentimiz musiqa fani o'qituvchilari bilan bog'liq muammolar haqida ham gapirib, ularning yechimi bo'yicha ko'rsatmalar bergen edi.

– Ta'lim islohoti birinchi navbatda bevosita o'quvchi bilan ishlaydigan o'qituvchiga bog'liq. Prezidentimiz e'tiborni mana shu nozik, hassos va mashaqqatli pedagogik ishning o'zagiga qaratdilar. Masalan, hozir respublikamiz bo'yicha musiqa o'qituvchilarining 21 foizi o'rta maxsus ma'lumotga ega. Ya'nisi, ular professional cholg'uchi emas. Buning ustiga, musiqa o'qituvchilarining malaka oshirish tizimida muammolar bor edi. Cholg'u sirlarini yaxshi biladigan San'at va madaniyat instituti bitiruvchilar esa o'qituvchilikka qabul qilinmasdi. Endi bunday oliy ta'lim muassasalarining musiqa yo'nalishi bitiruvchilariga ham maktablarda ishlash uchun ruxsat berildi.

Bundan buyon musiqa o'qituvchilarining bilim darjasini va kasbiy mahorati baholanib, malaka oshirish tizimi yo'lg'a qo'yildi. Bu yo'nalish bo'yicha o'quv qo'llanmalari, o'qituvchilariga toifa berishning yangi tartibini ishlab chiqishga kirishdi. Shuningdek, milliy sertifikat berish tizimi ham joriy qilinadi. Musiqa o'qituvchisi milliy cholg'u asboblaridan kamida bittasini ijo etish ko'nikmasiga ega bo'lishi talab etiladi.

BUGUNNING NAFASI

Mamlakatimizning eng yirik va eng o'lis Qo'ng'irot tumanini xalq orasida O'zbekistonning "shimoliy darvozasi" deb atishadi. Qo'ng'irot tumanini hududi Ustyurt platosi hisobiga 7 million 600 ming gektardan ziyod. O'zbekistonning Shimolga boradigan asosiy xalqaro yo'li ham shu yerdan o'tgan. Yurta boshlangan islohotlar hudud aholisining kundalik turmushida o'z natijalarini ko'rsata boshlaganiga ancha bo'idi. Bugun bu yerda amalga oshirilayotgan ulkan o'zgarishlarni ko'z ko'rib, ko'ngil quvonmasligi mumkin emas.

Qo'ng'irot shahridan Qozog'iston bilan chegarasigacha masofa bor-yo'gi 360 kilometr. Boshqa davlatlar bilan chegaradosh bo'lishning o'ziga yarasha yaxshi va yomon tomonlari bor. Masofa yaqinligi tufayli oyiga arzimas 200-300 dollar topish uchun ishlagani chiqib ketadiganlar ko'p. Shu mahalgacha qo'ng'irotlilarning 80 foizi Qozog'istonga yumush izlab ketardi. Natijada o'zining yurtida bitmagan qancha ish qolib ketayotganini tasavvur qilib olaverling. Mahalliy hokimiyat bu noxush vaziyatni o'zgartirish bo'yicha amaliy choralar ko'rmoqda.

Xususan, Mang'istovgacha bo'lgan 240 kilometrik yo'ni betonlash ishlari boshlanganda, asosan mahalliy ishchilar jalb qilindi. Shuningdek, ishsizlarni ma'lumoti va mutaxassisligi, xohishiga ko'ra ishga joylashtirish masalalarini ham asta-sekin hal etish boshlandi. Bu boroda tuman aholisining ma'lumoti, mutaxassisligi va ishsizlik sababiga oid to'liq axborot to'plandi.

Albatta, kimga ish taklif qilsang, sanoat sohasida ishga joylashtirishni so'radyi. To'g'ri, Qo'ng'irotda istiqloq yillari qurilgan juda katta kimyo kombinati bor. Biroq u aholi maskanlardan ancha olisda – Ustyurt platosida joylashgan. Bu kombinati telabgorlarning hammasini ishga qabul qilolmaydi.

Biroq yangi ochilib, ishga tushirilayotgan tuz karyerlarida hali ishchilar uchun barcha sharoit yaratilgan emas. Yangi ishga kirdiganlar Ustyurda – dala sharoitida yashashi kerak bo'ladi. Ayniqsa, ishchi kuchiga muhtojlik sezilayotgan tuz karyeri

– Maktablarda o'qitilayotgan jismoniy tarbiya darsini isloh qilish zarurati haqida ham to'xtalib o'tsangiz. Siz buning milliy, tarixiy, zamonaviy negizini nimalarda ko'rasiz?

– Ilgari o'g'il va qiz bolalarning har fasliga mos o'yinlari bo'lgan. Ana shu o'yinlar orqali ularda kuch, iroda, mardlik, tirishqoqlik, chidamlilik kabi xislatalar tarbiyalangan. Bir qator arxeologik topilmalar, tarixiy qo'lyozmalar ham shundan guvohlik beradi. Qadimgi Baqtiriya hududidan topilgan jez davriga oid silindrsimon sopol idishda ikki polvonning o'zaro bellashuvi tasvirlangan. Bu noyob topilma milliy kurash miloddan bir yarim ming yil avvalgi davrlarda ham boborlarimiz hayotining ajralmas qismi bo'lganidan dalolat beradi. Alpomishning turli bahs va kurashlarda namoyon etgan qahramonliklari ham qadimda xalqimiz ommaviy sport orqali o'z farzandlarini mard va jismonan baqvut qilib tarbiyalaganiga misoldi.

Qizlar ham yigitlardan qolishmagan. "Alpomish" dostonida Barchinning or talaшиб qalmoq polvonlari bilan kurashga tushishi haqidagi episod bor. Azaldan o'zbek

yigitining belbog'i, qizining ro'moli oddiyato emas, balki mardlik, or-nomus, hayo, sadoqat, poklik ramzi sanalgan. Lafzida sobit yigitlar "belida belbog'i bor" deb madh etilgan. Bugun milliy tarbiyamizning ana shu oltin qoidalari tiklanmoqda.

Mutaxassislamiz o'quvchi yoshlarni ommaviy sportga keng jalb qilish yo'llarini o'rganib chiqdi. Ommaviy sport orqali o'quvchilar salomatligini yaxshilash va jamoaviy birdamliliq ruhani rivojlantirishning yangi imkoniyatlarni ochildi. Atoqli nesm adibi Viktor Gyugo aytganidek, "Ruhiy matonat uchun jismoniy matonatni kuchaytirib turish kerak".

Biz futbolni har bir maktabda ommalashiriyapmiz. Ushbu sport turi bolada jamoaviylik va birgalikda ishlash ko'nikmasini shakkantiradi. Voleybol, basketbol o'yinlari ham o'quvchilar uchun juda qiziqarli va foydali. Bular ham o'smirlarda muvozanat va tezkor qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Aql mashqi bo'lgan shaxmat ham e'tiborimizdan chetda emas. Maktablarda stol tennisi musobaqalari, tennis bo'yicha kichik turnirlar tashkil qilinmoqda. Bu, ayniqsa qizlar uchun qulay, mo'tadil sport turi.

Kelgusi o'quv yildidan boshlab bosqichma-bosqich maktab sport klublari tashkil qilib, 22 ta olimpiya, 19 ta noolimpika, 4 ta milliy sport turlarini o'rgatish ko'zda tutilgan. O'qituvchilar tayyorlash tizimi mana shu vazifalarni bajarishga yo'naltiriladi.

Bugungi kunda harbiy vatanparvarlik tarbiyasi milliy g'urur va jangovar ruhning yuksak darajasini talab qiladi. Bunda chaqirraqacha boshlang'ich tayyorlarlik fani oldiga qanday yangi vazifalar qo'yilmoqda?

– Maktab o'quvchilarini yuksak vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning vertikal tizimini yaratish orqali o'quvchi yoshlarni chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorlash tizimini yangi bosqichga olib chiqamiz. Bu borada olyi ta'lim muassasalarida shu yo'nalish bo'yicha pedagoglar tayyorlashni tubdan o'zgartirish, malaka talabları va ta'lim sifatini oshirish bo'yicha topshirilqlar berilgani ayni muddat bo'ldi.

Respublikamizda chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorlash tizimi "Vatan taqdiringa daxidorlik tuyg'usi, faol hayoty pozitsiya", degan yangi, aniq g'oyaviy tamoyilga asoslanadi. Bu tamoyil fanning ma'naviy-

ISLOHOTLAR QO'NG'IROTGA QO'R BERDI

yonida uy ham, biror dov-daraxt ham yo'q. Odamlarning huvullagan kenglikka borib ishlagini kelmaydi. Shuning uchun ish so'raganlarning birovi qorovul bo'laman desa, yana biri haydovchilik qilaman deydi, boshqasi farroshlikni so'radyi.

Har kimga o'zi so'ragan ishni topish mushkul, biroq ish bilan ta'minlash muamosinosi manzilli tashkil qilsa, arzirlari natijaga erishish mumkin. Shunda tuman mas'ullari Qo'ng'irotning hali ishga solinmagan boyliklariga e'tibor qaratishdi. Gap shundaki, Qo'ng'irotda tuz konular ko'p, ular qariby 110 ming gektar maydonni egallab yotibdi. Tuz – qo'ng'irotlilarga Allohnning ne'mati, qancha ko'p kavlab olsangiz, joyi yana to'laveradi. Tuz konular bitmaganas xazina ekani tushuntirib, undan kengroq foydalanan bo'yicha javob bermas ekan. Bosqichmabosqich deyarli barcha ko'chalarni asfaltladi.

Jumladan, "Borsa kelmas" konining yonida 50 gektar yerdagi kichik sanoat zonasini tashkil etish reja qilingan. Tadbirkor tuzni shu joyda qadoqlab, tayyor yoki yarim tayyor mahsulot ishlab chiqaradi. Bu reja amalga oshsa, Qo'ng'irotdagi kichik korxonalarida kamida uch barobarga o'sish bo'ladi. Shunda ham 110 ming gektar tuz konining atigi 10 foizidangina foydalilanadi. Qolgan 100 ming gektarni ham o'zlashtirish bo'yicha foydalishim imkoniyatlari o'rganilmoqda.

Bu boradagi takliflar hukumat tomonidan ma'qullangan. Tuz sanoati rivojlantirilsa, tuman iqtisodida juda katta o'sish bo'ladi. Ishsizlik ham sezilarlar darajada barham topadi. Tuman hududi juda bepoyon ekani tufayli, bu yerda ichki yo'llar,

xususan, ularning ko'pi nochorligi masalasi ham aholining doimiy noroziligiga sabab bo'layotgan edi. Muammoni yechish uchun avval uning ko'lamini bilib olish kerak. Shu bois birinchi navbatda ichki yo'llar xatlovdan o'tkazildi – qayerni joriy ta'mirlash, qayerni asfaltlash kerak, qayerga tosh-shag' al toksa ham bo'ladi, shular o'rganib chiqildi. Eng avval 60 kilometr yo'l tegishli qaror asosida tuzatildi.

Mahallama-mahalla yurib, ko'cha va yo'llarni o'chab chiqdi, – deydi Qo'ng'irot tumanini hokimining matbuot kotibi Guliston Qurajanova. – Hisob-kitobini aniqlashtirdik. Jami ichki yo'llarimiz 733 kilometrni tashkil etdi, shundan 511 kilometri tuproq yo'l bo'lib chiqdi. Ichki yo'llarning 70 foizi talabga javob bermas ekan. Bosqichmabosqich deyarli barcha ko'chalarni asfaltladi.

Yana tadbirkorlarning yordamga keldi. 2000 reys unumdrup tuproq keltirib to'kildi. Qaytadan bog' tashkil qilindi. Bog' ichidagi Yoshlar sayilgohida o'quv markazlari, hordiq chiqarish uchun yashil zonalar, umuman yoshlar uchun nima kerak bo'lsa, hammasi tashkil etildi.

Bugun bu yerda zamonaviy Yoshlar markazi va uning yonida Ma'naviyat va ma'rifat markazining 52 ming jiddlik katta kutubxonasi

ishlab turibdi. Qolaversa, tadbirkor Islam Xudoyberdiyev tashabbusi bilan Yoshlar markazining ichida ham shinam kutubxona tashkil etildi. Bu yerga O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi tomonidan o'zbek va jahon adapbiyotiga oid badiiy kitoblar sovg'a qilindi. Bir so'z bilan aytganda, tashlandiq, qarovsiz bog' yoshlar uchun muhtasham mutolaa xiyoboniga aylanish arafasida.

Islohotlar faqat bandlik va obodonlashtirishdan iborat emas, albatta. Yaqindagina Qo'ng'irotda xususiy maktab qurilishi boshlang'an edi, allaqachon ishga tushish arafasiga keldi. Temir yo'llar tizimiga qarashli kichrayib ketgan ekan. Bitganlariga tegilma, lekin endi qurilish boshlayman, deb turganlar hokimiyatga chaqirilib, tushuntirish ishlari olib borildi. Tuman aholisi madanli hordiq oladigan joy bo'lishi kerakligi aytildi. Bog' maydoni qonuniga tibtidan qaytarib olindi. Ammo tuprog'ining tarkibi buzilgan, nihol qadab bo'ladijan emas edi.

Shu o'rinda, tumanda bo'layotgan o'zgarishlar ayniqsa yoshlarni ilhomlantririb yuborganini alohida ta'kidlash kerakka o'xshaydi. Xizmat safarim vaqtida tuman hokimining moliya-iqtisodiyot va kambag'allikni qisqartirish masalalari bo'yicha birinchi o'rinosbosari Muxtor Murtazoyev bir ibratlari voqeani so'zlab berdi:

– Sizga hali yigirmaga ham to'lмаган bir yigicha haqida gapirib bermogchiman. U bilan tanishuvimiz juda qiziq bo'lgan. Yoshlariga yer ajratish payti u bizni hol-jonimizga qo'yamadi. Ozroq yer beridik. Pormidor ekib, o'sha yili 80 million atrofidagi daromad topdi. Keyingi mavsumda kattaroq yer beridik. U bugun besh gektar yerda dehqonchilik qilib, oilasini bo'yapti. Ro'zg'ordan ortgan daromadni jam-

lab, yengil avtomashina sotib oldi. Uyida parranda boqadi. Undan ham foyda ko'rayotir. Hovlisining bir burchagida mo'jazgina issiqxona qurgan. Yaqinda yoshlarga eksport-bop mahsulotlar yetishtirish uchun yana yer ajratganda, yosh dehqonlarga o'sha yigitchani ustoz qilib qo'yidik. Tomorqadan daromad topish bo'yicha mahorat darslari o'tyapti. Ikki yil ichida tuman yoshlarining lideri bo'lib oldi. Kooperatsiya tashkil qilgan, uni ham o'zi boshqaradi.

Tumanda, ijtimoiy himoya tizimi ham yangicha strukturna asosida ishlayotgani tufayli aholini elektr energiya, gaz va suv bilan ta'minlash holati yaxshi tomonga keskin o'zgardi. Qishloq va ovularda istiqomat qiladigan 8 ming xonadonga suyuq gaz yetkazib berilmoqda, tuman markazi 100 foiz tabiiy gaz bilan ta'minlangan.

Tumanda ichimlik suvi bilan bog'li yechimini kutayotgan masalalar ham ko'p edi. Tarmoqlar eskrigan, ta'mirtalab bo'lib golqandi. Mamlakat rahbarining qarori asosida Qo'ng'irot tumanidagi 22 ta mahallaga yangidan suv quvuri tortiladigan bo'ldi. Bunga ketadigan mablag' esa Osiyo taraqqiyot banki tomonidan qoplanishi belgilangan.

Qo'ng'irotda 226 ta ko'p qavatlari yu bor. U boshqa tumanlardan ko'p qavatlari uylar soni ko'pligi bilan ajralib turadi. Shuning uchun kuz va qish oyalariga tayyorgarli bo'yin yuning 29 tasi Qo'ng'irot shahrida joylashgan. Shular navbatli bilan buzilayapti. Uy egalarining xohishiga qarab, o'ringa o'rinn yoki kompensatsiya puli berilmoqda. Eng olib hudud sanalgan Jasliqda ham 30 xonadonga mo'ljalangan to'rtta besh qavatlari yu qurilishi boshlab yuborildi.

Xulosa qilib aytganda, mamlakat islohotini Qo'ng'irot timsolida kuzata turib, olib borilayotgan ishlar ko'lami faqat va faqat xalq manfaatiga xizmat qilayotganiga yana bir marta amin bo'ldik. Islohotlar "shimoliy darvoza" gacha yetibdi, deb o'yладик.

Muhayyo PIRNAFASOVA

mafkaraviy o'zagini, talabini belgilab berishi ko'zda tutilgan. O'quv dasturi va darsliklar shu yangi tamoyil asosida qayta ishlab chiqilmoqda. Ushbu fanning haftasiga ikki soatdan o'qitilishi samaradorlikni keskin oshiradi.

Harbiy vatanparvarlik tarbiyasi to'rt bosqichda amalga oshiriladi. Endi 3 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan bolalarning 15 yillik tarbiyasi 4 bosqichda, tarbi bilan amalga oshiriladi. Bog'cha tarbiyalanuvchilariga oila, Vatan, milliy qadriyatlarni tanilitadi. Ikkinci bosqichda (1-4-sinf) mustaqililik tushunchasi, davlat ramzlariga hurmat va intizom kabi hayotiy ko'nikmalari; uchinchi bosqichda (5-9-sinf) huquqiy ong, milliy g'urur, buyuk ajodolarga munosib voris bo'lish; va niyomat, yuqori sinflarda (10-11-sinf) harbiy xizmatga qiziqish oshiriladi.

Islohotlar doirasida "Jasorat maktablari" deb atalgan harbiy-vatanparvarlik tarbiyasinining yangi modeli ishga tushishi ma'lum bo'ldi. Bu modelning xususiyatlari nimada?

– Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorlash tizimi bilan harbiylashtirilgan ta'lim muassasalarida bevosita aloqa, hamkorlik yo'lg'a qo'yilishi nazariya bilan amaliyotni birlashtiradi. Ya'ni, respublikadagi har bir tuman va shaharda b

AKS SADO

"Jadid"ga rahmat, ko'ngildagi gapni ko'taribdi. Muallif Ikrom Bo'riboevning "Hamma o'qiyapti. O'qing!" nomli tahliliy maqolasi yosh avlodning mutolaaga munosabati borasidagi tushkun xulosalarga dadil javob olish imkonini bergen. Ishonchim komilki, bu maqola men singari boshqa noshirlarni ham o'ya solgani aniq. Mutolaa bilan kifoyalisham ham mumkin edi. Ammo, maqola bahona, ancha yillardan beri jamaatchilikning, mutasaddi tashkilotlar va noshirlarning e'tiboridan chetda qolayotgan, aslida sohadagi ko'plab muammolarning bosh omillaridan biri bo'lgan ayrim hollar xususida so'zlash istagi g'olib keldi...

YOSHLAR O'QIMAYAPTIMI?

Albatta, o'qiyapti. O'qimayotgan bo'lsa, mamlakatga kirib kelayotgan minglab tonna qog'ozlarga hojat bo'lmadsi. Kitob savdosi bilan shug'ullanayotgan minglab do'konlar allaqachon yopilib ketardi. E'tiroz o'laroq aytish mumkin: unda nega kitoblarning adadi kamayib ketgan? Nima uchun nashriyotlar iqtisodiy tang ahvola tushib qolmoqda? Bunga ikrom Bo'riboevning maqolasida qisman ishora tarzida shunday javob bor: "Zangiota tumanidagi, xalq tili bilan aytganda, "Kanstorov bozori"ni hammamiz yaxshi bilamiz, lekin bu savdo maskanida, masalan, bir kunda qancha kitob sotiladi – buni bilmaymiz".

Bog'dan kelsa, tog'dan keldi, demang. Ishonchni qoyim qiling: yoshlar o'qiyapti, vassalom.

HAQLI E'TIROZLARGA JAVOBLAR

U holda kitoblarning adadi nega kamayib boryapti? Nima uchun nashriyotlar birin-ketin iqtisodiy tang ahvola tushib qolmoqda?

Gazeta, jurnal, internet va teleradiojournalistika sohasidagi faoliyat qatorida o'n yilga yaqin muddat mobaynida ayan noshirlik bilan shug'ullanigan, bu sohaning baland-pastiga bir qur ko'z tashlash nasib qilgan noshir sifatida quruq gaplardan tiylib, aniq misollar bilan gapira qolay.

Yanglishmasam, 2009-yili benazir adib Rasul Hamzatovning "Mening Dog'istonim" badiasi ilk marotaba yaxlit to'plam holida nashr etdi. O'zbekistonda xizmat ko'sratgan jurnalist, shoir Asror Mo'minning tarjimachilik borasidagi bir necha yillik mashaqqatlari mehnati samaras edi bu. Kitob, katta tavakkaldan tiyilgan holda, ming nusxada chop etildi. Abdulla Oripov so'zboshisi bilan nashr etilgan kitobni adabiy jamaatchilik katta mammunlik bilan qarhiladi, hamkasblardan ham iliq so'zlar eshitidik. Ammo moliyaviy jihatdan quvonchimiz uzoqqa cho'zilmadi.

Kitob savdosini tashkil etish bilan shug'ulangan mutasaddilarimiz jami adadni, sotilsa to'lash sharti bilan, o'sha Zangiota tumanidagi "Kanstorov bozori" idagi do'kondorlardan biringa qo'shqi'llab topshirib qo'ya qoldi. Oradan bir yil o'tgach, surishtirib bildikki, topshirgan kitoblarimizning bor-yo'g'i sakson uch donasi sotigan emish.

Bugapni eshitgan zahoti biz ham yoshlarni kitob o'qimayotganlikda, chin adabiyot bilan "sariq adabiyot"ni farqlamaslikda, jamiyatni

MUTOLAA

Maqola yozadigan odam kam. O'qiydigan odam undan ham kamayib borayotgan bir paytda o'yashiga undaydigan, diqqat-e'tiborni yashinday tortadigan mavzular haqida asosli tanqid, bahsli tahlil va mulohazalar bilan erinmay yozarmanlar borligi, afsuski, bugun kamyob hodisa. Mayli, oz bo'lsa-da, soz bo'lsin.

Qo'limiga biror kitob tushsa, uni oxiridan boshlab o'qiyman. Bu men uchun an'ana. Kitobning "qaymog'i" oxirida bo'ladi, deb hisoblayman negadir.

Boshlanishi 1-sahifada.

Moskva davlat universitetining jurnalistik fakultetida o'qidi. Talabalik yillardan ijobiy faoliyatim avjiga chiqdi. Meni faqat nabotot olami qiziqtiradi. Qator maqlolar yoza boshladim. Rossiyaning bir qancha shaharlarida amaliyot o'tadim. U yerlarning tabiatini, iqlimi va hayvonot olamini ozmi ko'pmi o'rgandim.

O'zbekistonga qaytib, "O'qituvchi", ya'n hozirgi "Ma'rifat" gazetasiga ishga kirdim. Ammo bu gazetada meni qiziqtiradigan soha unchalik yorilmas, yo'nalishi butunlay boshqa edi. Shuning uchun maqlolari imni qayerga berishni bilmay qiyaldim.

2014-yilda "ekolog.uz" degan sayt ochib, yozganlarini joylab bordim. 2018-yilga kelib dunyo bo'yicha ekologik muammolar dolzarlashib, bu haqda ko'p gapirola boshlandi. Lekin aholining murojaatlari deyarli o'rganilmas edi. O'sha yili "ekolog.uz" telegram kanalimni ham ishga tushirdim.

Boshida kanalga kuniga bor-yo'g'i bita yo ikkita murojaat kelib tushardi. Biz ko'proq ekologil muammolarni ko'rsatish uchun harakat boshladik. Men hech qachon murojaatchining ism-sharifini e'lon qilmayman. Saytda ism-sharifi ochiqlanmasligi bilgan odamlar ko'proq murojaat yo'llay boshladi.

Soha mutasaddillari "Nega odamlar bu mavzuda bizdan ko'ra sizlarga ko'proq murojaat qilishadi?", deb e'tiroz ham bildirishgan. Buning sababi oddiy. Bu idoralarda tartib bo'yicha murojaatchining ism-sharifi ochiqlanishi shart. Odamlarda esa hali-hamon ichki qo'rquv bor, andisha kuchli. Masalan, hozir tabiatni asosan tadbirkorlar ifoslantiradi. Deylik, uning qo'lida ishlaydigan kishi buncha balon yoqildi yoki oqava chiqindini daryoga oqizdiq, deb ochiq aytса, u ishdan haydashi tayin-da.

Shuning uchun biz bunday ma'lumotlarni kimdan olayotganimizni sir tutamiz. Tazyiqlar ham bo'lgan. "Kim bu ma'lumotni berdi?", degan dag'dag'ali savollarga ham duch keldik. Chunki biz kichik tadbirkorlik sub'yeqtlarigina emas, katta-katta korxonalar ham ekologiyani buzishga "salmoqli hissa" qo'shayotgani haqida bong urganmiz.

Hozirgi kunda faoliyatimiz anche kengaygan. Mo'jazgina nodavlat tashkilotimizga har kuni yo'q deganda 20-25 ta murojaat kelib tushadi. Ekologiya vazirligi, Ekopartiya, Bosh prokuratura, Ichki ishlar vazirligi, "O'zsuvtu'mnot" va Yoshlar ishlari agentligi bilan hamkorlik qilyapmiz. Ekologiya bilan bog'liq muammolarni hal etishda ular bilan birgalikda ish olib bormoqdamiz.

Bizda haliga qadar ekojurnalistika degan soha yo'q edi. Dastlab O'zbekiston

E'TIBOR

KO'NGIL KO'ZI OCHIQ KITOBXON

Mo'g'ullar bosqini davrida Vatan ozodligi uchun mardona kurash olib borgan ulug' alloma shayx Najmiddin Kubro o'z asarlardan birida "Kitob – sahroda do'st, hayot yo'llarida tayanch, yolg'izlik damlarida yo'ldosh, baxtiyor daqiqalarda rahbar, qayg'uli dildarda madadkor, odamlar orasida zeb-u ziynat, dashmanlarga qarshi kurashda quroldir", degan edi. Darhaqiqat, yaxshi asar mutolaasi insонни ruhan poklash barobarida, uni yuksak marralar, ezuq maqsadlar sari undaydi. Shuning uchun bugun diyorimizda kitobxonlikka har qachongidan ko'proq e'tibor qaratilmoqda. Ushbu yo'nalishda bir qator huquqiy-me'yoriy hujjatlar qabul qilindi.

yozuvida tez va ifodalı o'quvchi kitobxon", "Eng yaxshi kitobxon oila" ko'rik-tanlovleri muntazagam o'tkazilmoqda. Yaqinda Xorazm viloyati ko'zi ojizlar maxsus kutubxonasida uyushtirilgan "Eng yaxshi kitobxon oila" tanlovi ham ana shunday ezuq an'ananing davomi sifatida ahamiyatlidir. Qizg'in bahs-munozaralarga boy tarzda o'tgan mazkur tanlovida Ro'zmetonlar oilasi birlinch, Allaberganova xonadoni vakillari ikkinchi, Niyozenovlar oilasi a'zolari uchinchi o'rinni qo'lg'a kiritdi. G'oliblar Xorazm viloyati ko'zi ojizlar maxsus kutubxonasi ma'muriyati tomonidan faxriy yorliq va qimmatbaho esdalik sovg'alari bilan taqdirlarli.

Keyingi vaqtarda yurtimizda nogironlikning og'ir turlariga chalangan bolalarga g'amxo'rlik ko'r-

chilar inson ruhini yuksaltirib, uni teran mushohadaga undovchi badiiy asarlarni mutolaa qilishning zavqi har qanday yutuq va sovrin dan ustun ekanligini alohida ta'kidlashdi.

Ushbu toifadagi kitobxonlar o'tasida tashkillashtirilgan "Eng yaxshi kitobxon" ko'rik-tanlovida esa viloyat, shahar, tuman kutubxonalarining doimiy o'quvchisi hisoblangan 12 nafar ishtirokchi o'zaro bellashdi. Mazkur bilim va tafakkur bahsida urganchlik Gulmira Ro'zmetova va Yulduz Yo'ldosheva, xivalik Dilrabo Razzoqova g'olib deb topilib, munosib taqdirlardilar.

Keyingi vaqtarda yurtimizda nogironlikning og'ir turlariga chalangan bolalarga g'amxo'rlik ko'r-

sish borasida amalga oshirilayotgan xayriy tashabbuslar ham o'zining ijobiyl natijalarini bermoqda. Bugun ana shunday insonlarning ham kitob o'qishi uchun zarur sharoit yaratilgan. Brayl yozuvidagi adapiyotlarni chop etishga ixtisoslashgan bosmaxonalar zamonaliv uskunalar bilan jihozlanib, audio-kitoblar yaratishga mo'ljalangan yangi ovoz yozish studiyalari ochilgani fikrimiz daliilidir. Buning natijasida ko'zi ojiz insonlar o'tasida ham kitobga bo'lgan qiziqish yanada ortib bormoqda.

**S.RAMATOVA,
Urganch tuman ko'zi ojizlar
maxsus kutubxonasi
bo'lim mudiri**

JAHON AYVONIDA

QIRG'IZ RESPUBLIKASINING YANGI BOSH VAZIRI

Qirg'iz Respublikasining yangi bosh vaziri etib Adilbek Kasimaliev tayinlandi. U ikki kun avval prezident iste'foga chiqargan Akilbek Japarovning o'rnni egallaydi.

Kasimaliev nomzodi 18-dekabr kuni bo'lib o'tgan yig'ilishda Jorgorku Kenesh (parlament) tomonidan tasdiqlandi. Kasimaliev deputatlarga o'zidan oldingi bosh vazir Akilbek Japarov dasturini amalga oshirishini davom ettirishga va'da berdi.

Bu tayinlova qadar Kasimaliev bosh vazirning birinchi o'rnbosari lavozimida ishlagan, 2015-yildan 2018-yilgacha esa mamlakat Moliya vazirligini boshqargan.

DUNYODAGI ENG QUDRATLI PASPORTLAR

2024-yil yakuni bo'yicha dunyodagi eng qudratli pasportlar ma'lum qilindi – Birlashgan Arab Amirliklari (BAA) ketma-ket to'rtinch yil ushu ro'yxta yetakchilikni saqlash qoldi.

Jahon reytingi dunyo fuqarolari vizasiz kira oladigan mamlakatlar soniga qarab shakllantiriladi. BAA aholisi dunyoning 90 foizidan ortig'iga hech qanday to'siqlarsiz bora oladi: 133 ta mamlakatga vizasiz va 47 ta mamlakatga kelgan zahoti viza olish imkoniyati bilan tashrif buyurishi mumkin.

Ro'yxatning qolgan top-20 qismini Yevropa mamlakatlari egallagan, eng qudratli 20 ta davlatdan 19 tasi Yevropada joylashgan.

O'zbekiston mazkur reytingda Keniya, Kuba va Qirg'iz Respublikasi bilan birga 66-o'rinda joylashgan. Mamlakat fuqarolari 32 mamlakatga vizasiz tashrif buyurishi, shuningdek, 46 mamlakatda yetib borgandan so'ng viza olishi mumkin.

95 YOSHЛИ RASSOM KO'RGAZMASI

Ijtimoiy tarmoqda taniqli shaxsga aylangan yaponiyalik 95 yoshli avangard rassom Yayoi Kusamaning 180 ta asari Avstraliyadagi Viktoriya milliy galereyasida namoyish etilmoqda.

Ko'rgamzadagi eng dastlabki ijodiy ishlari 1930-yillarga to'g'ri keladi va eng oxirgisi 2024-yilda yaratilgan.

Ko'rgamzaga oid suratlarni jadid.uz sayti orqali tomosha qilishingiz mumkin.

Bir necha yillardan buyon nogironligi bo'lgan shaxslar o'rtaida "Eng faol kitobxon", "Brayl

E'tibori jihatni, tanlov qatnash-

BORLIQ - BASHARIYAT MULKI
UNI ASRASH UCHUN HAR BIRIMIZ MAS'ULMIZ

davlat jahon tillari universitetining xalqaro jurnalistik fakultetida va O'zbekiston jurnalistik ommaviy kommunikatsiyalar universiteti o'quv dasturlariga ekologiya bo'yicha darslar kiritildi. Ammo faqatgina 35-40 soatlik ma'ruzalar bilan malakali ekojurnalist tayorlashning imkon yo'q. Albatta, chuqurlashtirilgan bilim va amaliyot kerak bo'ladi. Keyingi o'quv yildan O'ZJOKUga ekojurnalistika yo'nalishi bo'yicha ham talabalar qabul qilinadi. 20-25 nafar talaba bo'lsa ham, har holda ekologiya masalalarini yoritadiganlar safi ko'payadi. Men shunisiga ham xursandman.

– **Ekologiya bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlarning samarasini qay darajada bo'yapti? Sizga kelib tushayotgan murojaatlar o'z yechimini topyaptimi?**

– Albatta, yechimini topyapti. Agar shunday bo'limganida telegramdagagi "bot"imiz allaqachon yopilib ketgan bo'lardi. Mutasaddi tashkilotlar bartaraf etilgan muammolar haqida rasmiy munosabat bildiradi. Murojaatchi esa kanalimizda buni kuzatib boradi. Biz masalaning qay darajada hal qilinganini o'zimiz tekshirib ko'rib, ishonch hosil qilganimizdan keyin yana kanalimizda e'lon qilamiz.

– **Sizingcha, bunday muammolarning ko'payishiha ko'proq kimlar sababchi bo'yapti?**

– Har birimiz ma'lum darajada bunga sababchi bo'lyapmiz, deb o'layman.

Man, keyingi vaqtarda "Yashil makon" umummilliyl loyihasi doirasida millionlab daraxt ko'chatlari ekilyapti. Ammo ana shu nihollarning deyarli oltmish foizi qurib ketdi. Nega? Agar ana shu ezgu tashabbus to'liq ro'yoba chiqarilganida hozir O'zbekiston boshdan-oxir bog'-rog'larga burkan-masmidi?

Bu yerda xo'jako'rsinga ko'chat ekuv-chilardan tortib, oddiy fuqarolarning ham aybi bor. Bir misol aytaman, hozir odamlarning uyi oldiga ham ko'chat ekib berishyapti. Lekin ana shu ko'chatlar qurib qolmasin, deb birov bir chelak suv quymaydi. Axir shu nihol voyaga yetsa, ertaga uning soyasida o'zimizning bolalalarimiz, nevaralarimiz o'ynaydi. Hech bo'limasa, ikki kunda bir marta sug'orish shunchalik qiyin ishmi?

Men ko'p qavatlari uyda yashayman. Yugur-yugur qilib, uyimizning orqa tomoniga 300 tup daraxt ko'chati ektirdik. Ishonasizmi, ularga suv quyish uchun 64 ta xonadondan atigi uch naflar odam chiqadi. Ularning buri men bo'lsam, ikki naflari o'zga millatga mansub qo'shnilar... Uch kishining 300 tup niholni chelaklab sug'orishi oson emas. Boshqalar derasidan bamaylixit bizni kuzatib o'tirishadi. Qachonki biron joyda daraxt qurisa yoki ularga shikast yetkazilsa, ko'pchilik odamlar birdaniga "tabiat jonkuyarları"ga aylanib qolib, ijtimoiy tarmoqlarga "negativ" joylashga tushib ketadi.

Bundan ham achinarlisi, kun sayin kamayib ketayotgan sayroq qushlarni ovlab pul ishlayotgan, sudralib yuruvchi jonivorlarni "ming dardga davo" deya sotib hamyonini qappaytirayotgan, daraxtlarni kesib o'tin qilayotgan kimsalar tabiatga, qolaversa, insoniyatga qanchalik zarar keltirayotgani to'g'risida hatto o'ylab ham ko'rishmaydi.

Biz viloyatlar bo'yab ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilib bo'yicha treninglar o'tkazamiz. Ana shunday tadbirdlardan bira da farg'onlik bir "ishbilarmon" o'zi chet davlatga eksport qilgan katta miqdordagi pomidor mahsulotini iste'mol uchun zararli deb topila qaytarib yuborishgach, yurtimizda juda arzon narxda sotgani va odamlar undan minnatdor bo'lgani haqida g'ururlanib so'zladi. Qarang, biz nafaqat tabiatni, balki o'z-o'zimizni ham ayamayapmiz. Archa o'zidan fitositez chiqaradi, lekin u na g'uborni, na tovushni qaytaroladi. Buning ustiga, ignabargli daraxtlar changni o'zlarida tutib qololmaydi, aytarli soya ham bermaydi. Bizning iglim sharoitimidizda enli bargli, sersoya daraxtlarning ahamiyati katta. Chunki bunday daraxtlar o'zingining soyasi kengligida yerning namligini ham saqlab turadi. Biz hamon archaga ishtiyoqmandlikdand voz kecha olmayapmiz. Archa o'zidan fitositez chiqaradi, lekin u na g'uborni, na tovushni qaytaroladi. Buning ustiga, ignabargli daraxt bo'lgani uchun unga qushlar qo'nolmaydi. Katta bargli daraxtlarning kamayishi o'z navbatida qushlarning ham kamayishiha sabab bo'ladi.

Yaqinda Chirchiqdagi to'qimachilik fabrikalarida reyd o'tkazanimizda chiqin-dini yashirin tarzda kanalizatsiya quyuri orqali daryoga oqizishayotganiga guvoh bo'ldik. Terini qayta ishlovchi korxonalarda ishlatiladigan kimyoiy modda o'ta zaharli bo'lib, uni maxsus usullar yordamida ko'mib, zararsizlantirish talab etiladi. Afsuski, ba'zi shovvozlar bu og'uni shunchaki tupoqqa sepih yuborayti yoki nari borsa, qo'lba chuqurcha kovlab, shunga to'kyapti. Vaholanki, uning bir tomchisi yerostি suvlariga qo'shiladigan bo'lsa, qanday oqibatlarga olib kelishi mumkinligini tasavvur qilishning o'zi qo'rinchli.

Umuman, ekologiya muammosi juda keng ko'lamli mavzvu, ularning hammasini birligina suhbatda qamrab olishning imkon yo'q. Uni asrab-avaylashesa har birimizning insoniy burchimiz hisoblanadi. Chunki tabiat, borliq butun bir bashariyatning behavo mulkidir.

– **Nargis opa, "Yashil makon" loyihsiga umummilliyl harakat maqomi berilgani bejiz emas. Shu o'rinda ekologiya sohasiga ixtisoslashgan jurnalisti sifatida yashillik olamining tabiatdagi jarayonlarga ta'siri haqida ayib o'tsingiz?**

– Daraxtlar birinchi navbatda chang va tovushni o'zida ushlab qolish xususiyatiga ega. Lekin bu – faqatgina daraxtlar hayot

manbayi degani emas. Hatto, oddiy ajriq ham o'zidan kislrorod chiqaradi.

Bir narsani yaxshi bilishimiz kerakki, ignabargli daraxtlar changni o'zlarida tutib qololmaydi, aytarli soya ham bermaydi. Bizning iglim sharoitimidizda enli bargli, sersoya daraxtlarning ahamiyati katta. Chunki bunday daraxtlar o'zingining soyasi kengligida yerning namligini ham saqlab turadi. Biz hamon archaga ishtiyoqmandlikdand voz kecha olmayapmiz. Archa o'zidan fitositez chiqaradi, lekin u na g'uborni, na tovushni qaytaroladi. Buning ustiga, ignabargli daraxt bo'lgani uchun unga qushlar qo'nolmaydi. Katta bargli daraxtlarning kamayishi o'z navbatida qushlarning ham kamayishiha sabab bo'ladi.

Menimcha, daraxt ko'chatini ekkan tashkilot uning qurib ketishiga yo'l qo'ymaslik uchun ham mas'ul bo'lishi kerak. Yerga uch-to'tup nihol qadab, tantanavor suratiga tushish va yuqori tashkilotlarga tantanavor hisobotlar berib ketaverish bilan ish bitmaydi. Kelajak avlodga ona zaminimizni omon yetkazish uchun har birimiz mas'ulmiz. Aholi yashaydigan maskanlarni yashil hududlar bilan o'rab olish kerak. Ularni parvarishlashni ham zimmamizga olish zarur.

Yer yorib o'sgan har bir giyohning ham, ko'z ochgan har bir jonzotning ham o'z vazifasi bor. Dov-daraxtlar hayotga nafas beradi, havoni tozalaydi. Sudralib yuruvchilar kemiruvchilar bilan, kemiruvchilar esa tupoq ostidagi zararli hasharotlar bilan oziqlanadi. Shu tariqa tabiatda populyatsiya jarayoni davom etaveradi. Odam

"JADIDLAR MEROSIGA MEHRIM O'ZGACHA"

Yaponiyalik taniqli jadidshunos olim Hisao KOMATSU bilan suhbat

Boshlanishi 1-sahifada.

Bilasizki, XIX asrning ikkinchi yarmidan keyin chor Rusiyasi istilosini natijasida Turkiston o'lkasi tarixida katta o'zgarishlar yuz berdi. Bu vaqtida musulmon ziyorilar nimalarni anglatdi va qanday sa'y-harakatlarga qo'l urdi, degan savol paydo bo'ldi menda. Shu bois avvaliga fransuz va rus tillarini o'rganishga kirishdi.

1974-yilda universitetni bitirishda "Ahmad Donish va uning zamoni" mavzusida bitiruv dissertatsiyasini hozirladim. Aspiranturada turkiycha va usmonli turk tillarini o'rganib, 1977-yilda Yosh buxoroliklar harakati to'grisida dissertatsiya yoqladim. Abdurauf Fitrat faoliyatiga doir tadqiqotlarim ham o'sha zamonalarda boshlangan edi. Afsuski, o'sha davrda Yaponiyada bu mavzuda biron bir adabiy manbani topishning imkonki bo'lindi.

Shu sababdan professor Eduard Olvortdan iltmos qilib, Fitratning "Munozara" asari fotonusxasini qo'lg'a kiritdim.

Doktoranturadan keyin 1978-1979-yillarda Turkiyada o'qidim. Chunki sovetlar zamonda Toshkentga kelib, bu mavzuda izlanish olib borish aslo mumkin emas edi. Anqara universiteti til va tarix-geografiya fakultetida o'qigan chog'larimda kutubxonalaridagi manbalar hamda Rusiya va O'rta Osiyodan borgan muhohiralar yordamida bir qancha manbalar to'pladim. O'zbekcha matnlarni o'sha zamonda o'qishga kirishdi, to'grisi, arab imlosiga asoslangan eski o'zbek yozuvini o'zim mustaqil ravishda o'rgandim. Zotan, XX asr boshlaridagi Usmonli va o'zbek yozuv tili orasida bir talay uyg'unliklar bor edi.

Yaponiyaga qaytgach, turli universitetlarda Turkiston tarixiga doir izlanishlar olib bordim. Bu orada Fitratning "Munozara" asari, Buxoro va Qozon shaharlari orasidagi madanli aloqalar, Qo'qon xonligi bilan Usmonli turk davlati o'rtasidagi diplomatik aloqalar, 1898-yilda yuz bergan Andijon qo'zg'onlari, Buxoro va Turkistonda jadidlik harakati kabi mavzularda qator maqolalar yozdim. 1996-yilda Fitratning hayoti va uning ma'rifatparvarlik qarashlariga bag'ishlangan "Inqilobchi O'rta Osiyo: bir jadidning qiyofasi" sarlavhani kitob nashr ettdim. Inqilob tufayli tanglikka tushib qolgan vatandoshlariga yo'l ko'sratishga chog'langan turkistonlik ziyyolarning fikri va faoliyati e'tiborimizdan chetda qolmadim.

O'sha kitobimni nashrga tayyorlashda sobiq sovetlar mamlakatida kechgan qayta qurish davrida sizlarning yurtingizda chop etilgan matbuot nashrлari va o'zbek olimlarning yordami menga juda asqotdi. Chunki jadid adabiyoti o'sha

davrlardagi ijtimoiy holat va qarashlar tarixini o'rganish borasida juda muhim manba sanaladi. Masalan, Abdulla Qodiriyning 1915-yilda "Sadoyi Turkiston" gazetasida chop etilgan "To'y" she'rinda o'sha davrdagi ijtimoiy muammolar ochiq namoyon qilingan.

- Bugun Yaponiyada o'zbek tili va adabiyotiga qiziqish qay darajada? Kunchiqar yurt kitobxonlari bizning adiblarimiz ijodidan xabarformi?

- Afsuski, yaponiyalik mutaxassis olimlarning o'zbek tili va adabiyotiga qiziqishlari juda oz, deb o'layman. Garchi "Boburnoma" asari va "Alpomish" dostonlari yapon tiliga tarjima qilingan bo'lsa-da, bida o'zbek adabiyoti hal-o'chilmagan qo'riq sanaladi. Sovetlar zamonalidan, masalan, Chingiz Aytmatovning asarlarini Yaponiyada ham tarjima qilinib, juda ko'p nusxada nashr qilingan edi. Ammo o'zbek adiblarining asarlarini yaponchaga o'girilmadi.

Bu sohada yo'l ochish uchun jiddiy harakat qilmoq lozim. Men muhtaram do'stralim Aftondil Erkinov va Zaynabodin Abdirashidovdan o'zbek mumtoz adabiyoti va jadidlikka doir maqolalarni so'rab olib, ularni ingliz tilidagi "Asian Reserach Trends" ("Osyo tadqiqot yo'naliishlari") jurnalida chop etishga bosh-qosh bo'ldim. Biz uchun bunday tanishitiruv xarakteridagi ishlar juda ham zarurdir. Ta'kidlash kerakki, 2012-yilda Tokiodagi Xorijiy tillar universitetida Yaponiyada birinchi marta O'rta Osiyoga oid tadqiqotlarga yo'naltirilgan maxsus bo'lim ochildi. Kamina ancha vaqt ana shu dargohda ishladim. Bu maskanda rus va o'zbek tillarini o'rganish majburiy bo'lib, har yili ikki yoki uch talabamiz

Toshkent davlat sharqshunoslik institutiga borib tahsil olar edi. Ana shu yoshlar orasidan kelgusida o'zbek tili va adabiyotini bizning mamlakatga tanishitiradigan mutaxassislar yetishib chiqishiga umid qilaman.

- To'g'risi, o'zbek o'quvchilar orasi da yapon adabiyotining muxlislari ko'p. Siz bugungi yapon adabiyoti namoyandalardan qaysi shoir va yozuvchilarning ijod namunalarini o'zbek tiliga tarjima qilishni tavsiya etgan bo'lar edingiz?

- Ko'p sonli iste'dodlar orasidan birortasini tanlash ham juda qiyin ish. Shu orinda men yapon kitobxonalarining sevimli adiblari bo'lmish Sosoki Natsume (1867-1916) va Osamu Dazai (1909-1948) nomlarini tilga olmochchiman. Xususan, Sosokining "Ko'ngii", "Men mushukman" romanlari, Dazaining "Zavoli umrim" qissasi hamda "Moyeris" hikoyasi o'zbek kitobxonlariga ham manzur bo'lishiga ishonchim komil. Shuhbasiz, zamonaviy yozuvchilaridan Haruki Murakami yaponiyalik eng yaxshi adiblar sirasiga kiradi.

- Bugungi o'zbek adabiyotining miyosi kengayib, dunyoga yuz tutayotgan bir davrda siz tanishgan qaysi o'zbek shoir yoki yozuvchilarning asarlarini yapon o'quvchilariga ma'quil bo'ladi, deb o'ylaysiz?

- To'g'risi, zamonaviy o'zbek adabiyotidan yetarlichcha boxabar emasman. Biroq mening yaqin kelajakda Abdurauf Fitrat, Cho'lpon va Abdulla Qodiriy asarlarini yapon tiliga tarjima qilish niyatim bor.

- Siz mashhur musulmon olimi va sayyohi Abdurashid Ibrohim faoliyati

bo'yicha jiddiy tadqiqotlar olib borgan olim sifatida o'zbek gazetxonlariga qanday yangi ma'lumotlarni ayta olasiz? Uning kitoblarida yoki yapon tilida boshligan asarlarida Turkistonga tegishli ma'lumotlar ham bormi?

- Otasi buxorolik sanalgan va chor Rusiyasi zamonda Sharqiy Sibiriyada dunyoga kelgan Abdurashid Ibrohim XIX asr so'ngidan XX asr boshlarigacha Rusiya musulmonlarining siyosiy va ijtimoiy harakatlaridagi yo'lboschchiligi bilan tanilgan musulmon ziyyolilaridan edi. U 1908-1909-yillarda orasida Yevroosiya qit'asini kezib chiqqan mashhur sayyoh hamdir. "Olami islam: Yaponiyada intishori islomiyat" deb nomlangan sayohatnomasi esa adibning nomini abadyatga muhraldi. Ayniqsa, uning Yaponiyaga qilgan safari maishiy jihatdan yaponlarning islon dunyosi bilan yaqindan tanishishiga yo'l ochdi.

Buning natijasida Ibrohim afandi va panosiyochi yaponlar orasida yaqin do'stlik aloqalari yuzaga keldi. U turli sabablar turfayli 1933-yilda Tokioga borib, shu yerda muqim yashab qoladi. Yaponiya aholisini islam diniga e'tiqod qiluvchi ko'p xalqlarning adabiyoti va madaniyati bilan yaqindan tanishitirish borasida qator xayrli ishlarni amalga oshiradi. Ibrohim afandi ikkinchi jahon urushi davri – 1944-yili Tokioda vafot etadi. U kishi men ishlaydigan universitet yaqinidagi Tama qabristoniga dafrin qilingan. Umuman olganda, Ibrohim afandining faoliyati urushdan oldingi Yaponianing islon dini borasidagi siyosatini o'rganishda ham juda muhim hisoblanadi.

Ibrohim afandining sayohatnomasi o'zbek o'quvchilar uchun ham juda qiziq bo'lsa kerak, deb o'layman. Chunki mazkur asarda muallifining 1907-1908-yillarda Turkiston o'lkasining Toshkent, Buxoro, Samarqand, Farg'onaviyodisi, Yetisuv, Olma ota, Semipalatinsk kabi shahar va hududlarida shaxsan o'zi guyoh bo'lgan voqealar bayon qilingan bob ham bor. Xususan, u chor Rusiyasi ma'muriyatining Turkistondagi boshqaruva usulini qattiq tanqid qilish bilan birga, mahalliy aholining ilmsiz va harakatsiz qolayotganini ham nadomat bilan qayd etadi. Biroq u Samarqandda tanishgan Mahmudxo'ja Behbudiyning "O'zbeklarning qahramoni" sifatida ehtirom bilan tilga oladi. Ibrohim afandi 1909-yili Tokioda shu mavzuda bir qancha nutqlar ham so'zladи. Aha shu ma'ruzalarning ayrimlari yapon tiliga ham tarjima qilingan. Darvoqe, ushu ma'ruza-maqola "Oh, Turkiston!" deb nomlanadi.

- O'zbekistonga bu galgi safaringiz qanday kechdi?

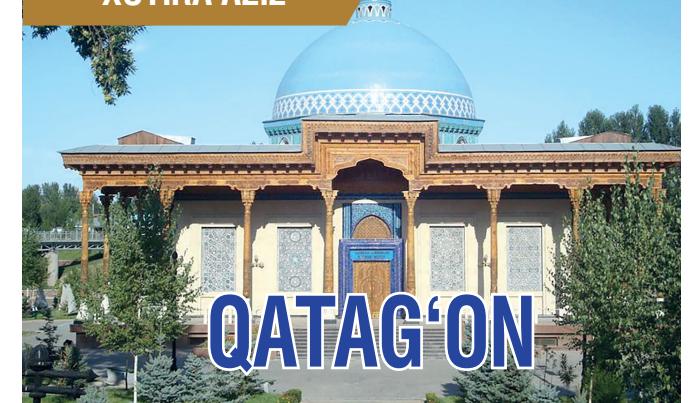
- Juda sermazmun va samarali bo'ldi. Kuni kecha "Jadid" gazetasi tahririyatida mehmon bo'ldik. O'zbekiston Prezidentining tashabbusi bilan shunday gazeta tashkil qilinganidan xursand bo'ldim. Kinematografiya agentligida kino ustalari bilan jadid adiblariga bag'ishlangan filmlar yaratish xususida fikr almashdik.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetida o'tkazilgan "Jadidlik harakati: talqini va muammolari" mavzusidagi xalqaro anjumanda ham qatnashib, "Yaponiyada jadidshunoslik" degan mavzuda ma'lumotlar taqdim etdim. Shu kuni Behbudiy va uning "Oyina" jurnal bibliografiyasi, Fitrat va uning "Munozara" asari, shuningdek, 1922-yili ikkitagina soni boshilgan "Haqiqat" jurnalni va boshqa manbalar xususida ma'ruza qildim. Darvoqe, kelgusi yil bahorda Tokioda aynan jadidlik harakatiga oid xalqaro ilmiy anjumanni Mahmudxo'ja Behbudiy tavalludining 150 yilligiga bag'ishlash niyatimiz bor.

- Masmunli suhbatingiz uchun katta rahmat.

Bahodir KARIMOV
suhbatlashdi.

XOTIRA AZIZ

QATAG'ON

QURBONLARI

(Davomi. Boshlanishi o'tgan sonlarda.)

Shamsiddin Badriddinov – 1897-yili Qozon guberniyasi Mammin rayonida tug'ilgan. 1913-yili Ahmadbek hoji Temurbekov qo'lida ishlay boshlagan. Keyinchalik mahsulot omborida tikuvi, mudir yordamchisi bo'lib xizmat qilgan. 1919-yili partiyaga o'tgan, qizil gvardiyachilar safida bo'lib, Jalolobodda "qulqo'l"ar qo'z'oloni bostirishda qatnashgan, musulmon otliq polki harbiy qo'mondoni darajasiga kun'tarilgan. Andijon uyezdi militisiyasining siyosiy bo'limi rahbari, 1925-1927-yillarda oblast sudining a'zosi, 1927-yildan 1929-yil boshigacha okrug sudining raisi o'rinnasari, shuningdek, Farg'onova okrugi prokurator, O'zbekiston SSR Oliy sudi prokurator yordamchisi, so'ngra O'zbekiston SSR Oliy sudi prokurator vazifalarida mehnat qilgan. Shamsiddin Badriddinovga "Milliy ittihod" tashkiloti a'zosi, milliy istiqolchilarga xayriyoh bo'lganlari, ularni qurol-yarog' bilan ta'minlaganlik, o'z lavozimini suiste'mol qilgantlik kabi ayblar qo'yilib, O'ZSSR Oliy sudi prokurator lavozimida ishlayotgan vaqt – 1932-yil may oyida hibsa olishadi. Shamsiddin Aliyevich Badriddinovga nisbatan e'lon qilingan otuv hukmi keyinroq 10 yilga Rossiyaning Sibir o'lkasiga surgun qilish bilan almashtirilgan. 1972-yil 20-aprelda SSSR Oliy sudining qarori bilan Shamsiddin Badriddinov oqlangan.

Anqaboy Xudoybaxtov – 1905-yili Samarcanda tug'ilgan. 1916-yilda ota-onasi vafot etadi. 1918-yilgacha turli xo'jaliklarda batarikli qilib kun'otradi. 1918-1920-yillarda Jomboydagi bolalar yetimxonasiga topshirib yuboriladi.

1920-yilden 1922-yilgacha Samarcand maorif institutida, so'ngra Toshkentda Lenin nomidagi kommunistik universitetda o'qigan. 1924-1925-yillarda Samarcanddagi "Zarafshon" gazetasi mas'ul muharrir o'rinnasari, ayni vaqtga komsomol gazetasiga muharrirlik qilgan. 1925-yili partiyaga kirgan. 1925-1928-yillarda davomida Moskvada jurnalistika yo'naliishi bo'yicha tahsil oladi. O'sha paytlarda xizmat safarida bo'lgan jadidlik harakatining taniqli vakillari jamoasida bo'lib, ma'rifatparvarlar bilan yaqindan aloqada bo'lgan. Moskvadan qaytb kelgach "Zarafshon" gazetasi mas'ul muharrir vazifasida ish boshlaydi. 1929-1930-yillarda Respublika kasaba soyuzi organi "Ishchi" gazetasi muharriri, 1930-1933-yillarda O'zbekiston Kompartiyasi Markaziy Komiteti partiya nashriyoti bosh muharriri, shuningdek, matbaachilar uyushmasi raisi sifatida faoliyat yuritgan. 1936-yildan Respublika radio komiteti raisi bo'lgan. 1937-yil 1-iyuldan radiokomitet raisligidan ozod qilingan. SSSR Oliy sudi Harbiy kollegiyasi sayyor sessiyasining 1938-yil 5-oktyabrdagi yig'ilishida Anqaboy Xudoybaxtov otuvga hukm qilingan, hukm o'sha kuni ijo etilgan.

A'zam Ayupov – 1904-yili Toshkent shahrida tug'ilgan. U 1935-yili rus tilida bitilgan o'z tarjimi xolida shunday yozgan: "...1919-yilgacha quyi – o'ta maktabda (7 yillik) o'qiganman, 1921-yilga qadar turli kurslarda o'qish bilan birga ishlaganman, 1919-yilden 1920-yilgacha "Turon" kutubxonasida kutubxonachi, undan so'ng "Qizil bauroq", "Turkiston" gazetalarini tahririyatida va hozir "Qizil O'zbekiston" gazetasida ishlamoqdamman. Mazkur redaksiyalarda adabiy xodim, korrektor, bo'lim mudiri, mas'ul kotib o'rinnasari, mas'ul kotib sifatida faoliyat ko'rsatgandan. Hozirgi vaqtida "Qizil O'zbekiston" redaksiyasida mas'ul kotib va "Guliston" jurnalida muharrir o'rinnasari vazifasidan".

A'zam Ayupov "Yer yuzi" jurnalni mas'ul kotibi, "Qizil O'zbekiston", "Pravda vostoka" redaksiyasini xodimlari kasaba soyuzi raisi bo'lgan. U rus, turk, tatar tillarni bilgan. Aksilinqilobi harakatga mansublikda ayblanib, 1938-yil 5-oktyabrdagi SSSR Oliy sudi Harbiy kollegiyasi tomonidan otuvga hukm etilgan.

Komiljon Alimov – 1903-yili Toshkentda tug'ilgan. 1910-yili tata maktabida, keyinchalik rus-tuzem maktabida o'qigan. O'laviy sharoiti og'irli sabab o'qishni tashlab, 1915-yilgacha polkovnik Shonmov qo'lida xizmatda bo'lgan. Fevral inqilobigacha pivo zavodida ishlagan, do'konda farroshlik qilgan. "To'dalar" nomli yoshlarining milliy sotsialistik guruhiga kirgan. 1919-yili Toshkent eski shahar oshpazlar soyuzining kotibi va raisi bo'lgan. 1921-yili Moskvada Sharq mamlakatlari kommunistik universitetida (KUVT) taqsim etdi. Moskvada o'qiyotgan o'zbekistonlik talabalari komsomol tashkilotiga rahbarlik qilgan. Turkiston Respublikasi, Toshkent, Samarqand oblastlari komsomol tashkilotlariда rahbarlik lavozimlarida faoliyat ko'rsatgan. 1924-yili Turkiston Kompartiyasi Markaziy Komiteti matbuot bo'limi mudiri bo'lib ishlagan. O'sha yili Moskvadagi jurnalistika institutiga o'qishga qabul qilingan. Tahsilni tugatgach O'zbekistondagi gazetalarda muharrirlik qila boshlagan. 1926-yili Butuno'zbek partiya tashkilotining 2-qurultoyiga, 1925-yil dekabrida Moskvada bo'lib o'tgan VKP(b) XIV syezdiga vakil etib saylangan. U O'zbekiston davlat nashriyotiga, Toshkent Esaki shahar sovetiga, VKP(b) Markaziy Komiteti O'rta Osiyo byurosi matbuot bo'limi kollegiyasiga a'zo bo'lgan. 1926-yili bir vaqtning o'zida 2 ta gazeta va 3 ta jurnalga muharrirlik qilgan. U jurnalistika bo'yicha respublikada tanilgan nufuzli rahbar sifatida qadrlangan. Ammo aksilinqilobi harakatda ayblanib, SSSR Oliy sudi Harbiy kollegiyasi sayyor sessiyasining 1938-yil 5-oktyabrdagi yig'ilishida otuvga hukm qilingan.

Rustambek SHAMSUTDINOV,
tarix fanlari doktori,
professor,
Nigoraxon AKBAROVA,
ilmiy xodim

(Davomi kelgusi sonda).

AYOZ, CHORIG'INGNI UNUTMA!

Qadim rivoyatlarda aytishicha, Ayoz ismli bir qulga Sultanning mehri tushib, unga juda katta ishonch bildiradi. Hatto Ayozni vazir etib tayinlaydi.

Besh-olti kun saroy a'yondalaridan biri: "Ayoz ketadi, uyiga borib yotadi. Buni bir poyley-chi, uyida nima ish qilar ekan", deb o'ylib, uni kuzatibdi.

Ayoz uyiga borgandan keyin, vazirlik libosini avaylab yechib, sandiqqa solib, sholi poxolga chalqancha yotibdi, qoziqqa ilib qo'yanan eski chorig'iqa qarab naql o'qibdi:

"Ey, Ayoz, vazir bo'ldim deb, o'tgan kuningni unutma, eski chorig'ingni quritma".

Kitob javonimda sovetlar davrida chop etilgan "O'zbekiston SSR tarixi" kitobi bor. Yaqinda uning 1-jildi, birinchida kitobining 7-bobida jadidlar haqidagi bayon qilingan fikrlarni o'qiy turib, bugungi ahvolumiz haqida o'yladim.

...1905-1907-yillardagi revolyutsiya da Rossiyada juda katta kuch ekanligini ko'satgan ishchilar harakati va uning mazlum millatlar milliy-ozodlik kurashining rivojanishiga ko'satgan ta'siri Turkistondagi milliy burjuaziyaniga va burjua intellegensiyasini qattiq cho'chitdi va dastlabki vaqtindan oqularni reaksiya lageriga uloqitib tashladi. Mahalliy milliy burjuaziya kontrrevolyutsion kuch bo'lib chiqdi: shuni aytilish mumkinki, mahalliy milliy burjuaziya dunyoga kelgan kundan boshlab oq 'O'rta Osiyo xalqlarining milliy qurashida hech qachon progressiv, obyektiv-revolyutsion rol o'y-namadi.

Reaksiyon panturkizm va panislomizm ideologiyasi o'zbek burjuaziyanining g'oyaviy quroli bo'ldi. Turkistonda panturkizm va panislomizm ideologiyasini ifoda qiluvchilar jadidlar edi.

Jadidizm milliy burjuaziyaning bozor va bozor munosabatlari doirasida rus imperialistik burjuaziysiga qarshi boshlanib ketgan raqobat kurashi zaminida maydonga chiqdi. Jadidlik harakati tezda siyosiy tus ola boshladi..."

Bu kitob o'sha vaqtida O'zSSR Fanlar akademiyasi tomonidan tayyorlangan va 1957-yilda ko'p nusxada chop qilinib, maktab darsliklari, oly o'quv yurtlari o'quv dasturlariga kiritilishi uchun asosiy zuvala vazifasini bajargan. Afsuski, ushbu to'qimashoxtalashtirilgan tarix necha avlod ongini zaharladi, millatni ma'rifatli, ma'naviyatli qilib tarbiyalash, uning kelajagini istiqloqlarda deb orzu qilgan jadid bobolarimizga "xalq dushmani" tamgasini bosdi.

Yuqoridagi iqtibosda keltirilgan "turkparast", "islomparast" degan atamalar keyingi barcha boblarda jadidlarga yopishitiriladi. Badanida turkiy qon oqayotgan, yetmish nasli islam diniga e'tiqod qiladigan millat bobalariga "turk" va "islom" so'zlar olabo'ji qilib ko'satiladi. Bu ikki so'z hech ikkinanmay "imperializm", "burjua millatchiligi" atamalariga tenglashtiriladi.

"Sinfiy kurash"ni asosiy qul qilib olgan bolsheviklar olabo'ji sifatida ko'satayotgan burjuaziya ishlash.

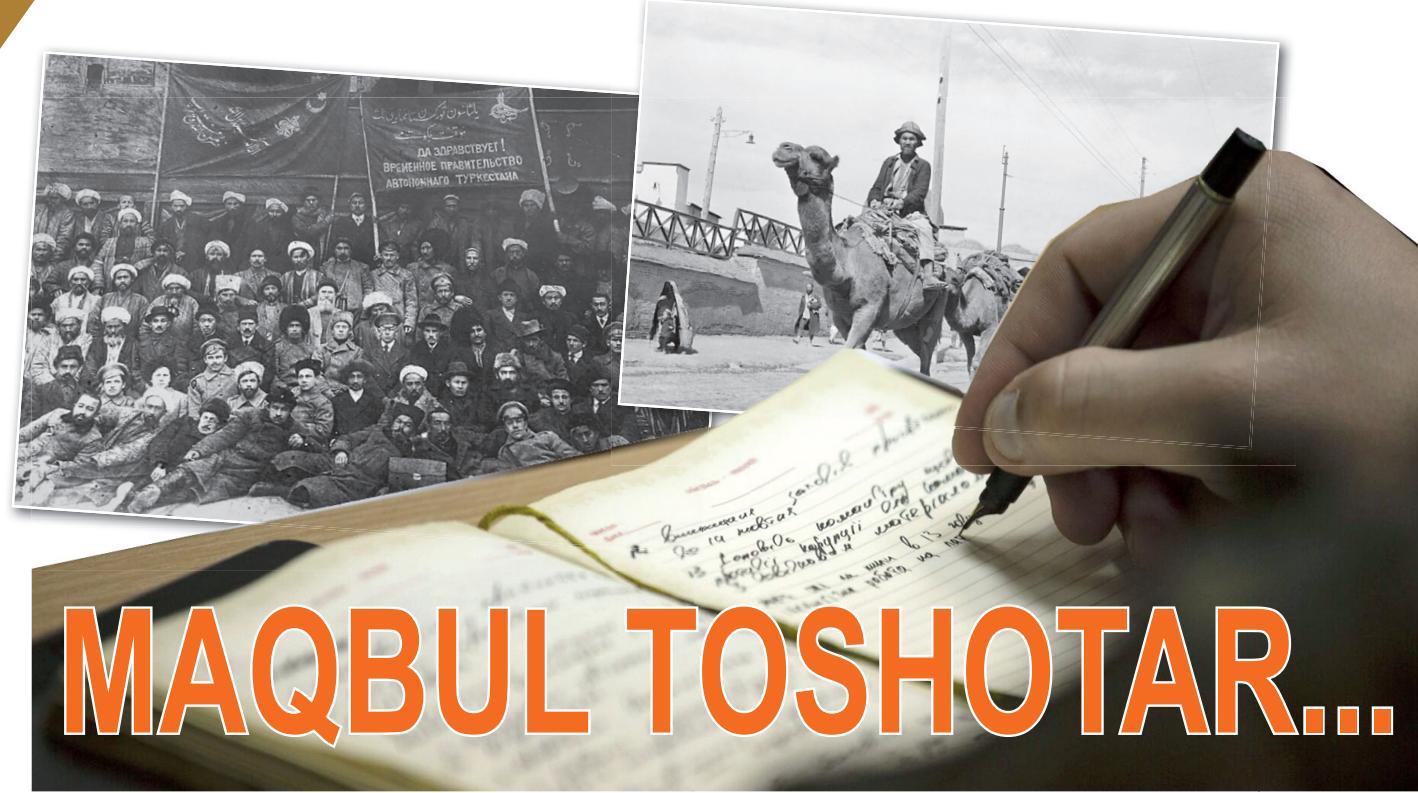
TARMOQLARA NIMA GAP?

- Ko'zingizga qaramaysizmi!
- O'zingiz-ku, kelib urilgan!
- Ko'chaning or'tasida turasizmi?
- Menga qarang. Ismingiz nima?
- "Jorj". Nima edi?
- Mening bir do'stim bo'lar edi, Jo'raqul degan. Shunga o'xshab ketar ekansiz.
- To'xta-to'xta. Umarilimisan?

Said Ahmad, Alp Jamol, Ergash Karimov, Elbek Musayev kabi ijodkor adiblarimiz jamiyat hayotida bo'ladijan ishlarni 40-50 yil oldindan ko'ra bilgan nazarimda. Bo'lmasa, hammamizga ma'lum va qancha ko'sak qayta-qayta ko'radiganimiz "Uchrashuv" nomli hajiyvi filmlar jamlanmasidagi yuqoridagi kabi voqeqliq orqali bugungi kunda urchiydiq ijtimoiy illatlarni go'zal humor tarzida bayon etmas edilar.

Ijtimoiy taraqqiyot davomida mavjud sohalarda yutuqlarga erishgan, ilm-fanga qo'shgan hissalariga qarab ayrim shaxslarga ismlarining yoniga "kunya - laqab" berilgan. Bu "kunya - laqab"lar barcha tomonidan tan olinigan, e'tirof etilgan. Forobiy, Beruniy, Ibn Sino kabi allomalarimizni eslashnинг o'si kifoya.

Bugungi kunda esa xuddiki, odamlarimiz o'z ismlaridan uylayotgandek tasavvur uyg'otadi.

MAQBUL TOSHOTAR...

chiqaruvchilar, ya'ni hozirgi til bilan aytganda davrining tadbirdorlari edi, xolos.

O'qiyimiz: "Jadidlar milliy ozodlik harakatiga rahbarlikni o'z qo'llariga olib, bu harakatning revolyutsion mazmunini yo'q qilib tashlash va uni burjuaziyaning sinfiy manfaatlarini amalga oshirish uchun kurashga aylantirmoqchi bo'ldilar.

Jadidlarning katta bir qismi "vatan" imperializmi bilan chet el imperializmi o'tasida ikkilanib qolsalar-da, lekin Turkistoni Rossiyanadan ajratib olish ideyasini ko'proq tilga oldi".

Ushbu iqtibosda vatan so'zi qo'shitirnoqqa olingani qiziq. Mualliflar, go'yoki sotsializmdan boshqa birorta tuzumda vatan bo'lmaydi, demoqchi bo'ladiilar, shekilli.

Kommunist tarixchilar o'sha davridagi asl haqiqatni qanchalik xaspo'shlamasin, yolg'oni qanchalik to'qib-bichmasin, "jadidlar milliy ozodlik harakatiga rahbarlikni o'z qo'llariga olishgan"ni tan olishga majbur bo'ladi, ammo yurtni ozod qilish g'oyasini bayroq qilganlarni adashganlikda, ya'ni "bu harakatning revolyutsion mazmunini yo'q qilib tashlashganlikda" ayplashadi. Ular nazida faqatgina revolyutsiya ozodlikka olib borarmish, bu ishga faqat bir hovuch bolsheviklar qodir va haqli emishlar. (Yurtimizning 1991-yilda mustaqil bo'lismiga hech qanday revolyutsiyaning aloqasi yo'qligini o'z ko'zi bilan ko'rgan avlod vakillari bu jumlalarni o'qib, miyig'ida kulib qo'yishi aniq). Ushbu jumla yunkunda jadidlar "Turkistoni Rossiyanadan ajratib olish ideyasini ko'proq tilga oldi", deyilgani jasur bobolarimizga o'sha vaqtida qo'yilgan siyosiy ayb bo'lsa, bugun uchun sharafdir.

Ushbu ko'ptomli kitobda jadidlarning ma'naviy, ma'rifiy faoliyatiga ham ko'p bora assossiz toshlar otliganiga ko'zimiz tushadi. Ayniqsa, bu aybnomalar jadidlar tashkil qilgan vaqtli nashrlarga "feodal-kerikal", ular yaratgan asarlarni "tarixni ideal-lashtirish" yoki el bolalari bilim olishlarini istab ochgan maktablarini hamda chet ellarda yoshlarni o'qitish uchun yuborganliklarini (aniq sonlari keltiriladi) "turkparastlik ruhida tarbiyalashga intilish", degan tamg'a bilan "siylanganlik"da ko'rindi.

Yana o'qiyimiz: "...Jadidlar darhol teatrga ideologik kurashning o'tkir quroli deb baho berdilar. Ular

1911-yilden boshlab milliy burjuaziya uchun teatrning foydali ekanini isbotlovchi maqolalarni mutazam ravishda vaqtli matbuotda chiqarib turdilar. Shu bilan birga ular o'zbek tilida dramatik asarlar yaratishga ham urinib ko'rدارlar.

Bu sohada Turkistondagi jadidlar harakatining rahbarlaridan biri - Behbudiy aktiv ish olib boradi. U "Padarkush" pyesasini yozadi va bu pyesa avtor va uning hamfikrlarining tashabbusi bilan 1914-1915-yillarda Turkistoning deyarlik hamma shaharlarida sahnaga qo'yildi. O'zbeklar o'z intelligensiyasini boy sinflarning vakillaridan yaratishi kerak, degan fikr - pyesaning asosiy siyosiy g'oyasidir. Bu pyesaning targ'il qilinishicha, o'zbek ziyo'llari Fransiya, Yevropa va Turkistoda ta'lim olishlari kerak: bu esa, bir tomonidan, ularning xalqni islam ruhida tarbiyalashi bo'lsa, ikkinchi tomonidan, mustamlaka apparatining idoralarda ishlaydigan xodim bo'lib chiqishlarini ta'minlar edi. Buni jadidlar "millatni saqlab qolish"ning eng quay yo'li, deb bildilar.

Jadid teatri milliy madaniyat taraqqiyoti tarixida hech qanday progressiv rol o'ynamadi, chunki u o'zining butun mazmuni bilan O'rta Osiyo xalqlarining ozodlik harakatiga qarshi qaratilgan edi. O'z taraqqiyotida bu teatr boshqa xalqlarning ilg'or madaniyatiga emas, balki panturkizm adapbiyotining reaksiyon g'oyalariga tayangan".

Ushbu iqtibosni o'qib, yoqa ushlaysan kishi. Nahotki, "o'zbek tilida dramatik asar yaratishga urinish" ayb bo'lsa? Behbudiyning "Padarkush" asari ikki yil davromida sahnalarda takror va takror namoyish qilinganki, uni tomoshabin - xalq olijishlab kutib olgan. O'zbek ziyo'llari Yevropa, Fransiya (go'yoki Fransiya Yevropaga kirmaydigandek!) yoki Turkistoda ta'lim olsalar, ular mustamlaka idoralarda ishlashdan boshqasiga yarashmaydiyu, "Chor Rusiyasida ta'lim olsalar, oddiy xalqqa xizmat qiladilarimi? Mantiq qani? (Mustaqililik yillarda minglab yoshlarimiz jahonnning eng nufuzli universitetarida tashsil olib, hozirda yurttimiz taraqqiyoti uchun xizmat qilishmoqda. Ular orasida vazir qarishdi, "turkparastlik ruhida tarbiyalashga intilish", degan tamg'a bilan "siylanganlik"da ko'rindi.

Besh yuz varaqli, katta (qizil muqodal) hajmli kitob mualliflari jadidlarga nisbatan haqoratli iboralarini mo'lko'l qo'llashgan. Bolsheviklarning asosiy

dushmani bo'lgan mensheviklar haqida so'z ketganida "partiya" so'zini ishlashadi-yu, "Yosh buxoroliklar" va "Yosh xivalklar" harakatiga, hech bo'lмагanda, "firqa", "harakat" iborasini ham ravo ko'rishmaydi - "to'dasi" deb yozishadi. O'z vaqtida ikki ming nafar a'zosi bo'lgan "Yosh buxoroliklar" shunchaki to'da emish-u, Toshkentda atigi uch yuz a'zosi bo'lgan mensheviklar to'dasi partiya emish. Adl-u insof shumi, haqiqatni yozishga da'vogar tarixchilar?

Kitobning "O'zbekistonda 1916-yil qo'zg'ononi" bo'limida podsho Nikolay ikkinching 1916-yil 25-iyunda chiqargan "Imperiyadagi rus bo'lмагan erkak aholini harakatdagi armiya rayonida mudofaa inshootlari va harby aloqa yo'lari qurish uchun olib borilayotgan ishlarga, shuningdek, davlat mudofaasi uchun zarur bo'lgan boshqa har qanday ishlarga jalb qilish haqida"gi farmonidan so'ng o'kанинг barcha joyralida boshlangan norozlik g'alayonlari haqida gap boradi. Ushbu farmonga binoan Turkistondan 19 yoshdon 31 yoshgacha bo'lgan jami 250 ming kishi majburiy safarbar qilinishi kerak edi.

Ayni yozda - ekinlar parvarishi (bug'doy o'rog'iga kirishilgan) davrida dalada asqatadigan erkaklarning urush jahannamiga olib ketilishini xalq qabul qilmaydi va oqibatda norozlik harakati boshlanadi. Toshkent, Samarcand, To'ypepa kabi shaharlarda bo'lib o'tgan g'alayonlar askarlar yordamida bostiriladi. Tinch aholidan yuzlab kishi yarador bo'ladi, o'qqa uchadi. Isonning eng kattasi va shafqatsiz bostirilgani tariximizga "Jizzax qo'zg'ononi" nomi bilan kirgan fojadir. Shaharda norozlik namoyishiga chiqqan aholi ayvosiz qirib tashlanadi, qolganlari shahar tashqarisiga haydab chiqilib, saraton jaziramasida kun bo'yiz tiz cho'ktirib qo'yildi. Bu isyonda o'n mingdan ortiq tinch aholi qurbon bo'lgan.

O'sha vaqtida jadidlar chop qilayotgan vaqtli nashrlarda oq podsho farmoniga norozlik ruhidagi maqolalar ketma-ket chop qilinib turgan va oxir-oqibat zo'riqishga tushgan imperiya bu farmonini kechiktirishda jadidlarning faoliogi katta ahamiyat kasb etgan. Ammo kitobning yuqorida bo'limida g'alayon vaqtida bevaqt o'qqa uchganlar uchun jadidlar aybdor, "ular odamlarni aldab, ko'chalarga chiqarishdi, "millatchilik ruhidagi vara-

qalar tarqatishdi", degan ayblovlar ("milliy burjua elementlari", "millatchi guruhlar" atamalari ko'p uchraydi) ularga ochiqdan-ochiq to'nkalgan. Go'yoki, bu jarayonda "o'lkadagi bolsheviklar partiyasi a'zolari tinch aholi qoni to'kimasligi uchun jon kuydirishgan" emish.

Ushbu kitobdagagi yozilmish gap-larga ishonilsa, o'kmizda 1911-yildan toki 1920-yilgacha bo'lgan davrda qay darajada ijobji o'zgarish (kitobda bu holat "progressiv" so'zi orqali ifodalanadi) ro'y bergan bo'lsa - bolsheviklarning xizmati, nimadir fojia ro'y bergan, salbiy holatlar, ("regressiv" degan atama qo'llaniladi) xatoliklar yuzaga kelgan bo'lsa - jadidlarning qilishi emish.

Shu o'rinda "O'g'ri bo'l, g'ar bo'l - insolfi bo'l!" degan otaso'zimiz darrov esga keladi.

Yostiqdek kitobda o'lkamizda milliy ong o'sishiga katta ta'sir ko'satgan jadidlik harakati haqida alohida bo'lim yo'q. Davr va sohalar haqida gap ketganida ora-orada kimidir (nimadir ham) tanqid qilish, yomonotliq qilish zarur bo'lib qolganida, ular uzuk-yulug eslanadi. Faqat bir o'rinda milliy dramaturgiyani yaratishga uringani uchun Behbudiy nomi tilga olinadi, boshqa birorta jadid bobomiz nomi keltirilmaydi. Demak, bundan anglashiladi, maqsad ularning nomlarini tariximizdan o'chirib tashlash bo'lgan.

...Esimda, maktab darsliklarida g'aroyib ertak bo'lardi - "Muqbil toshotar". Muqbil - ijobji qahramon, mohir mernan. U zerikkanidan ko'cha boshida o'trib, o'tgan-ketganga tosh otmaydi - trikchiligini ov orqasidan o'tkazgan ajoddorlarimiz ramzi edi u. Uning adolatliligi, mernanligi bolalarga ibrat qilip ko'satilardi.

"O'zbekiston SSR tarixi" ko'pjildi kitobi mualliflarni erinmasdan sanadim - oltmish nafarga yaqin. Ular orasida sohaning akademig-u professorlari anchagina...

Jadid bobolarimiz 1930-yillarda oksidagi "tozalashlar"da qatagan tegrimiga tushib, o'z qurashida keltirilgan tariximizda qo'zg'ononi nomi bilan kirgan fojadir. Oradan yigirma yil o'tgan bo'lsa-da, jasur ajoddorlarimiz xotirasiga tosh otish, ularni yomonotliqqa chiqarish, faoliyatiga boriki qora bo'yolqarni chaplash tizimli davom etgan. Maqsad - ularning muqaddas nomlarini tamomila tarixdan o'chirish! Buning uchun sh'o dohiylari munosib Muqbil... uzb. Maqbul toshotarlarni topgan, tarbiyalagan, xizmatlari evaziga ularga unvon-u nishonlar bergen...

Yuqorida Ayoz haqidagi rivoyatdan parchani bejiz keltirmadik. O'z davrida zamona zayliga yurib, shaxsий manfaatlarini millatdan, el-u yurtdan ustun qo'yan, ildizidan ayrilib, oyogi yerdan uzelgilan ayrim vallamatlarga ibrat bo'lsa zora, dedik.

Keyingi yillarda yurtimizda jadidlik harakati namoyandalarining pok nomlari oqlanib, ularning keng ko'lamlari savobli ishlari izchil tahlil qilinmoqda. Afsuski, o'sha Maqbul toshotarlarning izdoshlari ozmiko'pmi borligi, ular pana-pastaqmda qo'yni to'la tosh bilan payt poylab turishgani (ming'irlab yurganlari) uchun ogohlilik ma'nosida ushbu bitiklarni qoraladim.

Ro'zimboy HASAN,
O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi
a'zosi

